WYDAWNICTWA CENTRALNEJ BIBLJOTEKI WOJSKOWEJ

Nr. 6.

T. V. R. 1928.

2. Wojskowe wiadomości bibljograficzne.

KSIĘGOZNAWSTWO I BIBLJOTEKI.

HESSEL ALFRED, *Prof. — Geschichte der Bibliotheken. Ein Ueberblick von ihren Anfängen bis zur Gegenwart. Göttigen, 1925, Pellens. Str. VII, 147, 15 ryc.— C. B. W. sygn. 110.883/II.*

Książka Hessla, jako temat, stanowi rzadkość; bibljotekarstwo nie posiada nowszego ujęcia całokształtu historji bibljotek. Autor przytem ujmuje swe dzieło na podłożu jakby ruchów kulturalno-społeczno-politycznych, przez co omawiane przez niego bibljoteki nabierają żywotności. Układ dzieła jest zasadniczo chronologiczny (w szczegółach odstępstwa), a więc rozdział 1 — poświęcony odległej starożytności — Egiptowi, Asyrji, Babilonji oraz starej Grecji i Rzymowi; rozdział drugi omawia koniec starożytnego okresu i wczesne średniowiecze; rozdział trzeci kościelne i klasztorne bibljoteki średniowiecza; rozdział czwarty bibljoteki Benedyktynów, Franciszkanów i Dominikanów, bibljoteki Arabów, bibljoteki panujących we Francji, Niemczech, Czechach i w Anglji; rozdział piąty ruch bibljoteczny w okresie renesansu; rozdział szósty omawia bibljoteki w okresie reformacji; rozdział siódmy przedstawia bibljoteki w okresie oświecenia (tutaj też o bibljotece Załuskich); ósmy zaś rozdział nie tylko omawia bibljoteki okresu po rewolucji francuskiej i wieku XIX, ale także rozstrząsa zagadnienie organizacji i techniki bibljotekarskiej, obowiązującej w nowoczesnych bibljotekach.

W zakończeniu podaje autor wykaz literatury, na której oparł swoją książkę. Literaturę tę ujmuje w następujące grupy: Dzieła ogólne, Starożytność, Średnie wieki, Okres nowożytny, następnie bibljoteki poszczególnych krajów w alfabetycznym układzie, a wreszcie miasta zawierające bibljoteki. Oczywiście najskrupulatniej są przedstawione stosunki bibljotekarskie w Niemczech i najbogaciej przywiedziono niemiecką literaturę bibljotekarską.

Uzupełniają i ilustrują książkę podobizny wnętrz bibljotecznych, począwszy od epoki rzymskiej a skończywszy na XX wieku.

BOHATTA HANS, *Dr. — Einführung in die Buchkunde. Ein Handbuch für Bibliothekare, Bücherliebhaber und Antiquare. Wien, 1927, Gilhofer. Str. VII, 328, XVI tablic. — C. B. W. sygn. 112.455/II.*

Książka urzędnika Bibljoteki Uniwersyteckiej w Wiedniu stanowi dobry podręcznik zarówno dla tych, którzy pragną się zapoznać z zagadnieniem księgoznawstwa, jak i dla tych, którzy, stale zajmując się tą dziedziną zagadnień, pragną mieć pod ręką rodzaj vademecum dla tego zagadnienia.

Książka rozpada się na cztery wielkie rozdziały: Historja książki, Książka i jej części, Rodzaje książek i Oprawa. Pierwszy rozdział poświęca autor początkom druku i poprzednikom druku jak kartom, obrazkom świętych, rżniętym w drzewie, oraz rozważeniu naukowego sporu o przyznanie pierwszeństwa odkrycia druku o ruchomych czcionkach Niemcowi Gutenbergowi czy Holendrowi Costerowi; wreszcie zapoznaje nas z drukami uczniów Gutenberga i Schöffera oraz omawia rozwój sztuki drukarskiej w XV w. Rozdział ten kończą wykazy drukarzy XV w. (brak drukarzy działających w Polsce) oraz biografje najważniejszych drukarzy z XV — XX w.

Drugi rozdział rozpatruje książkę i jej części składowe, a więc format, układ druku, oznaczanie stron, inicjały, karty tytułowe, sygnety drukarskie, indeksy i t. d.

Trzeci rozdział poświęca autor rodzajom książki, a więc omawia typ biblij, brewiarzy, mszałów, kalendarzy, almanachów, różnych atlasów i map oddzielnych oraz ulotnych druków, pierwszych gazet i t. d.

Całość książki zamyka pracowicie ze wszystkich europejskich języków zebrany (choć nie bez błędów) wykaz określeń na różne części książki, rękopisu i wogóle sztuki wydawniczej.

Jako dodatek dołączono 16 tablic, zawierających podobizny najstarszych druków.

ORGANIZACJA WOJSKA.

SASMAN — *Oesterreichs Bundesheer. II. Aufl. Leipzig, 1927, Ruhl. Str. 18. C. B. W. sygn. 35.830/II*

Książeczka składa się z dwóch części, z tekstu i tablic. Tekst dotyczy historycznej strony oraz omawia organizację, siłę oraz wyszkolenie, zaopatrzenie i uzbrojenie drobnej armji austrjackiej. Tablice zawierają 28 postaci oficerów, podoficerów i szeregowców różnych broni i w różnych mundurach, ponadto osobno oznaki stopni, patki, odznaczenia i t. d. Jak widać z tablic obecne wojsko austrjackie przejęło dużo w umundurowaniu i w noszeniu broni z dawnego wojska austrjackiego.

POLEW N. — *Komandir zapasa. Moskwa — Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 70.*

Broszura Polewa poświęcona jest zagadnieniu oficerów rezerwy w wojsku sowieckiem. Składa się ona z 4 rozdziałów: I Uzupełnianie oficerów (naczalstwujuszczij sostaw) rezerwy — autor rozpatruje 4 zasadnicze kategorje oficerów rezerwy, t. j. zwalnianych z wojska oficerów zawodowych, osoby z wyższem i średniem wykształceniem, podoficerów nadterminowych oraz osoby z nieukończonem średniem wykształceniem; II Służba wojskowa oficerów rezerwy; III Prawa i przywileje oficerów rezerwy; IV Obowiązki oficerów rezerwy.

POLEW N.—*Komandnyj sostaw R. K. K. A. i inostrannych armij. Leningrad, 1927. Sztab R. K. K. A. Nauczno - Ustawnoj Otdieł. Izdanije tipografji uprawlenija dielami Narkomwojenmor i R. W. S. S. S. R. Str. 220.*

Książka Polewa poświęcona jest sprawom organizacji, uzupełniania, wykształcenia i przebiegu służby korpusów oficerskich w wojskach sowieckiem i innych. Jest to pierwsza sowiecka praca w tej dziedzinie.

Składa się ona z następujących rozdziałów: I Dowódcy czerwonej armji; II Korpusy oficerskie zachodnio-europejskich i amerykańskiego wojsk: Francja, Wielka Brytanja, Niemcy, Stany Zjednoczone Ameryki Północnej; III Korpusy oficerskie państw sąsiadujących z Z. S. S. R.: Finlandja, Estonja, Łotwa, Litwa, Polska, Rumunja, Turcja, Persja, Afganistan, Japonja; IV Porównanie systemów organizacji, uzupełniania, kształcenia i przebiegu służby w korpusach oficerskich wojska sowieckiego i ważniejszych z wyżej wymienionych wojsk.

PRZYSPOSOBIENIE WOJSKOWE.

LEONTJEW W. — *Strielkowyj Krużok i jego ustrojstwo. Moskwa—Leningrad, 1927, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 32. — C. B. W. sygn. 77.098/I.*

Na terytorjum Związku Sowieckiego prowadzona jest nader energiczna propaganda na rzecz przysposobienia wojskowego ludności. Owocem jej jest mnóstwo broszur popularnych, zapoznających najszersze masy z różnemi dziedzinami obrony państwa. Jedną z takich broszur jest broszura Leontjewa, nawołująca do tworzenia po wsiach kółek strzeleckich. Autor daje w niej szereg wskazówek, jak należy zorganizować takie kółka i jak prowadzić w nich robotę.

OGÓLNE WYSZKOLENIE.

ZACHAROW P. — *Podgotowka w tierritorjalnych czastiach. Moskwa—Leningrad, 1927, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str.156.— C. B. W. sygn. 112.373/II.*

Praca poświęcona organizacji wyszkolenia w formacjach terytorjalnych (milicyjnych) wojska sowieckiego. Reasumując dotychczasowe wyniki w tej dziedzinie, autor stara się wyznaczyć drogi, jakiemi pójdzie, przynajmniej w najbliższym czasie, rozwój oddziałów terytorjalnych, stanowiących dziś pokaźny odsetek całokształtu sił zbrojnych Z. S. S. R. Zacharow omawia tutaj tylko szkolenie piechoty terytorjalnej oraz jej wychowanie polityczne. Praca składa się ze wstępu i 13 rozdziałów: I Oddziały terytorjalne jako podstawa siły zbrojnej Związku Sowieckiego; II Ustawa o powszechnym obowiązku służby wojskowej; III Program wyszkolenia w przysposobieniu wojskowem; IV Szkolenie pierwszego rocznika żołnierzy formacyj terytorjalnych; V Szkolenie drugiego rocznika; VI Organizacja i prowadzenie ćwiczeń w oddziałach terytorjalnych; VII System ćwiczeń wojskowych; VIII Szkoła kompanji; IX Szkoła bataljonu; X Szkoła pułku; XI Szkoła terytorjalnej dywizji strzelców; XII Przygotowanie dowódców; przedmiot i zakres zajęć; XIII Praca w okresach międzyćwiczeniowych.

SZKOLNICTWO WOJSKOWE.

Wojennaja Szkoła i laboratornyj mietod 9. Statji i matierjały. Moskwa, 1924 Wysszij Wojennyj Riedakcjonnyj Sowiet. Str. 118. — C. B. W. sygn. 69.224/II.

W latach 1923/24 w wojsku sowieckiem, zarówno w oddziałach, jak i szkołach wojskowych, zaczęto stosować t. zw. laboratoryjną metodę pracy, polegającą na tem, że uczący się powinien był samodzielnie rozwiązywać różne zagadnienia, będące przedmiotem wyszkolenia. Zadaniem wykładowcy czy instruktora było tylko naprowadzanie swego ucznia na właściwą myśl, nie zaś podawanie mu gotowych rozwiązań. W związku z tem powstał cały szereg prac poświęconych metodyce tego systemu wykładów i ćwiczeń. Jedną z takich prac jest właśnie „Szkoła wojskowa i laboratoryjna metoda". Składa się ona z następujących rozpraw: D. Pietrowskij — Studjowanie leninizmu w szkole wojskowej; A. Freiman — Jak studjować Lenina; K. Martynow — Taktyka i plan laboratoryjny; L. Klujew — Układanie zadań z taktyki w Wyższej Taktycznej Szkole Strzeleckiej; A. Suworow — O zastosowania metody laboratoryjnej; N. Aleksander — Uwagi o metodzie laboratoryjnej w szkołach wojskowych; M. Steinhaus — Referat na zebraniu wykładowców i słuchaczy szkół wojskowych w Moskwie; A. Freiman — Książka do pracy zamiast podręcznika (mowa o zastąpieniu podręczników przez książki przystosowane do nowej metody pracy); K. Iwanow — Nasze braki i sposoby ich uzupełnienia; W. Wnukow — Racjonalne wykorzystanie literatury.

KAWALERJA

BAŁTUSZNIS — ŻEMAJTIS. — *Takticzeskaja podgotowka czastiej konnicy R. K. K. A. Moskwa, 1927, „Wojennyj Wiestnik". Str. 198.*

Są to wskazówki metodyczne do prowadzenia wyszkolenia taktycznego w zakresie sekcji, plutonu, szwadronu i pułku kawalerji. Autor podzielił swą pracę na 7 rozdziałów: I Wstęp, w którym mówi ogólnie o istocie i rodzajach wyszkolenia taktycznego; II Plan i organizacja wyszkolenia; III Taktyczne wyszkolenie w zakresie sekcji; IV Ćwiczenia oddziałów w terenie zimą; V Taktyczne wyszkolenie plutonu; VI. Taktyczne wyszkolenie szwadronu; VII Taktyczne wyszkolenie pułku.

Podręcznik Bałtuszisa — Żemajtisa uzyskał aprobatę inspektoratu kawalerji sowieckiej.

POPOW W. — *Konnica inostrannych armij. Moskwa — Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 63. — C. B. W. sygn. 112. 589/II.*

Broszura rozpatruje organizację, uzbrojenie, wyekwipowanie oraz uzupełnianie ludzi i koni w kawalerji francuskiej, niemieckiej, angielskiej, amerykańskiej, polskiej, rumuńskiej i tureckiej.

Zagadnienia te autor przedstawia w następującej kolejności; I Ogólny rzut oka na kawalerję i jej liczebność; II Organizacja kawalerji (pluton, szwadron linjowy, szwadron karabinów maszynowych, pułk, wyższe jednostki, kawalerja dywizyjna, nieregularna kawalerja turecka); III Uzbrojenie kawalerji; IV Wyekwipowanie; V Uzupełnianie; VI Remont.

v. POSECK M. *Der Aufklärungsdienst der Kavallerie nach den Erfahrungen des Weltkrieges. Berlin, 1927, Mittler. Str. 87. — C. B. W. sygn. 35.607/II.*

Znany autor niemiecki i generalny inspektor kawalerji daje broszurę, stanowiącą przyczynek do problemu wyszkolenia i taktycznego użycia kawalerji. Uwagi swoje, oparte na osobistem doświadczeniu wojennem, popiera przykładami, zaczerpniętemi z przeżyć kawalerzystów w czasie wojny światowej. Główny nacisk kładzie na technikę prowadzenia zwiadów i to zarówno w sąsiedztwie nieprzyjaciela, jak i wogóle w kraju nieprzyjacielskim Niemałe też znaczenie przypisuje autor sportowemu przygotowaniu i wojskowemu wyszkoleniu kawalerzysty.

Książka gen. Posecka obejmuje następujące rozdziały: 1) Wywiad przez większe oddziały kawalerji; 2) Zwiady przez drobne oddziały w pobliżu nieprzyjaciela; 3) Ubezpieczenie i zasłona; 4) Rozkazy do przeprowadzenia zwiadów i przesłaniania; 5) Ilość oddziałów, ich siła, skład, zaopatrzenie i uzbrojenie; 6) Zachowanie przy posuwaniu się; 7) Zachowanie się w pobliżu nieprzyjaciela; 8) Redagowanie meldunków; 9) Przekazanie i przesyłanie meldunków; 10) Wywiad powietrzny i ziemny oraz 11) Maszyna i koń w wywiadzie.

GATOWSKIJ W. — *Kombinirowannyj boj konnicy. Moskwa, 1927, Wojennyj Wiestnik. Str. 62 i 7 szkiców i tablic.*

Broszura przedstawia zasady współczesnej walki kawalerji na przykładzie pułku wyposażonego w środki techniczne i prowadzącego walkę we współdziałaniu z innemi rodzajami broni. Ma ona służyć jako przykładowe zadanie taktyczne dla słuchaczy pierwszego rocznika Akademji Wojskowej, przerabiających później samodzielnie podobne ćwiczenia.

We wstępie autor omawia pokrótce zasadnicze przesłanki teoretyczne z dziedziny taktyki kawalerji, współdziałającej z innemi rodzajami broni, następnie zaś przechodzi do samego zadania będącego tematem pracy.

Po naszkicowaniu sytuacji ogólnej oraz na odcinku danego pułku kawalerji Gatowskij rozpatruje kolejno: I Pracę dowódcy pułku w związku

z pierwotnem zadaniem; II Działalność dowódcy pułku po otrzymaniu od zwiadowców nowych danych o sytuacji; III Grupa wiążąca; IV Grupa szturmowa; V Tyły pułku i przydzielonych doń oddziałów.

TIERIESZCZENKO W. — *Tył konnicy. Moskwa — Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 86.*

Książka rozpatruje pewne właściwości organizacji i służby tyłów kawalerji w różnych wypadkach jej użycia bojowego. Organizacja tyłów kawalerji i ich praca posiada pewne szczególne właściwości, wynikające z zasadniczej cechy kawalerji, jaką jest jej ruchliwość. W warunkach dzisiejszej wojny ruchliwość ta stawia kawalerji nakaz samowystarczalności, t. j możności prowadzenia walki zupełnie samodzielnie w terminach nakazanych powierzonym jej zadaniem oraz sytuacją. Przeto nader ważną kwestją jest należyte zorganizowanie dowozu amunicji, żywności i t p. Dowóz ten i związana z nim organizacja tyłów przedstawia poważne trudności, wskutek znacznej różnicy możliwości marszowych oddziałów kawalerji a ich urządzeń tyłowych.

Praca składa się z następujących rodziałów: I Charakterystyczne właściwości tyłów kawalerji i ich przyczyny; II Pułk; III Dywizja; IV Korpus; V Zaopatrzenie w chleb i mięso; VI Organizacja tyłów kawalerji, działającej za linją swych wojsk; VII Organizacja tyłów w marszu i podczas dłuższych postojów; VIII Tyły kawalerji, wykonywującej specjalne zadanie (osłona własnej mobilizacji; przeciwdziałanie mobilizacji nieprzyjacielskiej; rozpoznanie strategiczne; taktyczne rozpoznanie dywizji kawalerji; zagon; działania na skrzydła i tył nieprzyjaciela; pościg); IX Służba zdrowia; X Służba weterynaryjna; XI Wnioski. Na końcu książki podane są przykładowe zadania taktyczne, których terenem są okolice Grodna.

LOTNICTWO.

POKROWSKIJ S., FAUSEK N., MATSON G — *Bojewyje diejstwija awiacii protiw ziemnogo protiwnika. Moskwa — Leningrad, 1927, Nauczno-Tiechniczeskij Komitiet U. W. W. S. R. K. K. A. Str. 140.*

Książka ta jest studjum teoretyczno-taktycznem o działaniach bojowych lotnictwa na lądowych teatrach wojennych przeciwko znajdującemu się na ziemi przeciwnikowi. Oparta jest na doświadczeniach wojny światowej, przedewszystkiem w obcych armjach, częściowo zaś na doświadczeniu bojowem i naukowem autorów.

Omawia własności i środki lotnictwa, jego zadania, oraz działania przeciwko celom stałym i ruchomym.

Jako źródła posłużyły autorom prace i regulaminy francuskie, angielskie, amerykańskie i włoskie.

SZISZKOWSKIJ J. — *Takticzeskije formy w swiazi s razwitijem awiacii. Moskwa—Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 117.*

Autor rozpatruje zagadnienie wpływu lotnictwa na rozwój taktyki wojsk lądowych Pracę swoją podzielił on na 2 części, z których pierwsza omawia działalność bojową lotnictwa, a druga wpływ lotnictwa na powstawanie nowych form taktycznych. Część I składa się z następujących rozdziałów: rozwój lotnictwa i jego rola; właściwości bojowe samolotów; rodzaje lotnictwa i jego działalność bojowa; środki walki, jakie posiada lotnictwo; wnioski co do wpływu lotnictwa na działania wojska lądowego.

Część II porusza następujące zagadnienia: formy taktycznego ubezpieczenia wojska w czasie postojów, marszów i walki w związku z rozwojem lotnictwa oraz wynikające stąd wnioski

PROWADZENIE WOJNY, STRATEGJA I TAKTYKA.

SWIECZIN A. — *Stratiegja. Wtoroje izdanije. Moskwa, 1927, „Wojennyj Wiestnik". Str. 263. — C. B. W. sygn. 111.982/II.*

Autor w latach 1923 i 1924 wykładał strategję w sowieckiej Akademji Wojskowej. Wykłady te dostarczyły mu materjału, który po ponownem przepracowaniu go ukazał się w postaci książki.

Swieczin postawił sobie w swej pracy 2 zasadnicze zadania, a mianowicie: zbadanie tej olbrzymiej ewolucji, jaką przeszła strategja w drugiej połowie XIX i początkach XX wieku, oraz ujęcie doświadczeń wypływających z wojen tego okresu w ramy pewnego schematu teoretycznego, który dopomógłby do zrozumienia praktycznych zagadnień strategji.

Praca składa się z następujących działów: I Wstęp (miejsce strategji wśród poszczególnych dziedzin wiedzy wojskowej);

II Strategja i polityka (1. Polityka i ekonomika; 2. Polityczny cel wojny; 3. Plan zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego; 4 Ekonomiczny plan wojny; 5. Dyplomatyczny plan; 6 Linja postępowania politycznego podczas wojny)

III Przygotowanie frontu bojowego (1. Położenie wyjściowe; 2. Tworzenie siły zbrojnej; 3. Mobilizacja wojska; 4. Przygotowanie pogranicznych teatrów działań wojennych; 5. Plan operacyj).

IV Kombinowanie operacyj dla osiągnięcia ostatecznego celu wojny (1 Formy prowadzenia działań wojennych; 2. Komunikacje; 3. Operacja o ograniczonym celu działania).

V Kierownictwo (1. Strategiczne kierownictwo; 2. Metody kierownictwa).

CAMBUZAT EDMOND, *col. — Gibernes d'artilleur. T. IV. L'infanterie et les feux. Paris, 1926, Levrault. Str. XXIV, 281. — C. B. W. sygn. 25.116/II.*

W czwartym tomie swego dzieła omawia autor zasadnicze momenty wyszkolenia i przygotowania do boju nowożytnej piechoty. Autor podkreśla przytem zarówno wychowawczą jak i wyszkoleniową stronę tego zagadnienia, przyczem szczególny nacisk kładzie na odpowiednie przygotowanie dowódców piechoty. Z dwóch głównych części swej pracy poświęca autor pierwszą ogólnej charakterystyce nowoczesnej piechoty, a drugą taktycznemu jej zużytkowaniu, przyczem najszerzej omawia składowe elementy natarcia.

Autor, pułkownik artylerji, dużo uwagi poświęca współdziałaniu artylerji z piechotą, jak i wogóle taktyce artylerji i przypisuje temu współdziałaniu, o ile jest skoordynowanem, duży wpływ na przebieg walki, równocześnie jednak uznając znaczenie potęgi ognia jako wybitnego współczynnika zwycięstwa, występuje stanowczo przeciw organizacyjnemu obarczaniu piechoty karabinami maszynowemi, jako krępującemi ruchliwość poszczególnego piechura, czynią one bowiem z niego dodatek i obrońcę maszyny, która ma w swej istocie inne zadania aniżeli poszczególny piechur.

BOUCHACOURT, *cdt. — L'infanterie dans la bataille. Etude sur l'attaque, étude sur la défense. Paris, 1927, Lavauzelle. Str. 267. — C. B. W. sygn. 112.274/II.*

Książka rozpada się na dwie częśći, z których pierwsza poświęcona jest omówieniu zagadnienia natarcia, a druga zagadnieniu obrony. Wywody autora opierają się na konkretnych przykładach, zaczerpniętych z wojny światowej i prowadzą w ostatecznym wyniku do podkreślenia dominującej roli piechoty w dzisiejszych walkach; dla tej piechoty domaga się też autor wyróżnienia w czasie pokoju, aby podnieść jej dumę i świadomość odpowiedzialnej roli.

W części pierwszej, rozpadającej się na 3 rozdziały, rozważa autor zarządzenia przygotowawcze (mésures préparatoires), a więc główne zasady natarcia 42 dywizji i rozkaz natarcia jednego dowódcy bataljonu pierwszego rzutu, a następnie opisuje przebieg bitwy, a więc wdarcie się do pozycji nieprzyjacielskiej i walki w tej pozycji, a wreszcie wysuwa wnioski z przebiegu walki, a więc podkreśla wagę zaskoczenia, rolę artylerji w natarciu, użycie karabinów maszynowych, czołgów i lotnictwa dla utrzymania łączności.

W drugiej części złożonej z 7 ustępów, omawia autor: Manewry piechoty podczas natarcia nieprzyjacielskiego i działalność 42 dywizji piechoty w walkach na Mort-Homme i w walkach o Verdun, następnie manewr 2 bataljonu 94 p. p. w bitwie nad Somme'ą, dalej motywuje obszernie swoją tezę, że zasadą naczelną obrony jest jej skoordynowana jednolitość oraz przeświadczenie, że obronę prowadzi się przedewszystkiem przy pomocy ognia.
Kończą książkę rozważania co do przygotowawczych prac piechoty w działaniach obronnych.
Krytyka fachowa przyjęła książkę z wielkiem uznaniem.

SZILDBACH K. — *Bor'ba na riekach. Moskwa — Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 160. — C. B. W. sygn. 112.590/II.*

Jest to studjum o wpływie rzek i jezior na przebieg działań wojennych i metodę ich prowadzenia. Autor sporo miejsca poświęca flotyllom rzecznym, które odegrały dość znaczną rolę w rosyjskiej wojnie domowej a częściowo i światowej. Praca składa się ze wstępu i 7 rozdziałów: I Operacyjne znaczenie wewnętrznych wodnych przestrzeni (rzek i jezior) na wojnie; II Przykłady historyczne z ostatnich wojen 1914 — 1920 r.: 1) Działania nad Wisłą w 1914 — 1915 r., 2) działania nad Dunajem w 1915—16 r., 3) operacje nad Stochodem (zlikwidowanie przez Niemców w marcu 1917 r. rosyjskiego place d'armes na prawym brzegu Stochodu pod Czerwiszczami). 4) forsowanie przez Niemców Dźwiny (1—3.IX 1917 r.), 5) przeprawa Niemców przez Marnę (w lipcu 1918 r.) 6) działanie flotylli na północnej Dźwinie w latach 1918—1919 r. (fragment z rosyjskiej wojny domowej na Murmanie), 7) działania nad dolnym Dnieprem w sierpniu — październiku 1920 r. (walki z Wranglem); III środki walki na rzekach i jeziorach; IV Wykorzystanie sieci wodnej równoległej do operacyjnego kierunku działań sił lądowych; V Obrona rzek; VI Forsowanie rzek; VII Rzeki i jeziora jako linje komunikacyjne.

DUBINSKIJ J. — *Konnica w bliżnich tyłach. Moskwa, 1927, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 92. — C. B. W. sygn. 35.810/II.*

Książka Dubinskiego stanowi studjum teoretyczno-taktyczne, poświęcone działaniom kawalerji na bliskich tyłach przeciwnika, a oparte na doświadczeniach wojny światowej, rosyjskiej wojny domowej i wojny polsko-bolszewickiej. Rozpatruje kolejno ujemne strony i potrzebę głębokich zagonów, bliskie zagony, warunki ułatwiające działalność kawalerji na bliskich tyłach przeciwnika, wpływ techniki (pociągów pancernych, czołgów, lotnictwa, artylerji, środków chemicznych) na działalność kawalerji, zadania kawalerji na bliskich tyłach, przygotowanie i wykonanie tych zadań, wyjście kawalerji z tyłów przeciwnika Przytoczone są przykłady działań kawalerji podczas wojny światowej (zagon kawalerji niemieckiej na Mołodeczno pod koniec lata 1915 roku) oraz podczas wojny polsko-bolszewickiej (zagon bolszewicki na Stryj w 1920 r, zagon 1-ej konnej armji sowieckiej na Żytomierz w 1920 r., odwrót 12 dywizji polskiej z nad Zbrucza, kawalerja sowiecka pod Wołkowyskiem i pod Fastowem w 1920 r.).
Praca oparta jest na literaturze sowieckiej i obcej.
Autor podkreśla wybitną rolę, jaką w przyszłości odegra na tyłach nieprzyjacielskich silna i rozporządzająca potęgą ognia kawalerja.
Książka zawiera 13 szkiców.

FIEDORIENKO L. — *Bojewaja służba sowriemiennoj konnicy. Leningrad, 1927, Sztab R. K. K. A. Uprawlenije po issliedowaniju i ispolzowaniju opyta wojn. Str. 114. — C. B. W. sygn. 35.812/II.*

Jest to studjum teoretyczno-taktyczne, na podstawie doświadczeń wojny światowej, rosyjskiej wojny domowej i wojny polsko-bolszewickiej, omawiające służbę bojową nowoczesnej kawalerji, rolę kawalerji nowoczesnej wśród innych rodzajów broni, zadania i organizację jej, metody działań bojowych większych ugrupowań kawalerji, przydzieloną do innych rodzajów broni kawalerję (t. zw. „wojskowaja konnica") Przytacza przykłady działań

kawalerji podczas wojny światowej na froncie zachodnim (korpus kawalerji francuskiej gen. Sordet'a w 1914 r., korpus kawalerji gen Conneau w 1918 r.) oraz na froncie bałkańskim (gen Franchet d'Esperey pod Üskübem w 1918 r) i podczas wojny polsko-bolszewickiej (zagon bolszewicki na Żytomierz i Berdyczów w 1920 r., odwrót 3-ciej armji polskiej z pod Kijowa w 1920 r.).

Wywody swoje autor opiera na literaturze sowieckiej, francuskiej, polskiej i niemieckiej oraz na sowieckich i obcych regulaminach.

Stwierdziwszy upadek roli kawalerji w wojnie światowej, autor podkreśla żywotność jej w rosyjskiej wojnie domowej oraz wojnie polsko-bolszewickiej i potrzebę sprecyzowania niektórych stron służby kawalerji.

Książka zawiera 2 szkice.

WARFOŁOMIEJEW N. i WIERCHOWSKIJ B. — *Rabota wojskowych sztabow. Moskwa — Leningrad, 1927, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 88.*

Zadaniem książki jest uzupełnienie luki w sowieckiem piśmiennictwie wojskowem, które nie posiadało dotąd żadnego podręcznika organizacji i techniki służby sztabowej. Zawiera ona szereg praktycznych wskazówek odnoszących się do pracy sztabów mniejszych i średnich jednostek wojskowych (pułk, dywizja) w czasie wojny.

Książka składa się z 11 rozdziałów: I Konieczność ujednostajnienia techniki służby sztabowej; II Ogólny schemat organizacji dowództwa samodzielnej jednostki wojskowej; III Struktura sztabów; IV Techniczna strona pracy oddziału operacyjnego; V System kancelaryjny w sztabach polowych; VI Zaopatrywanie materjałowe sztabów polowych; VII Podział roboty pomiędzy pracowników; VIII Wybór kwatery dla sztabu podczas działań wojennych; IX Sztab w marszu; X Sztab na postoju; XI Wskazówki z dziedziny techniki pracy operacyjnej w sztabach.

SWIECZIN A. — *Ewolucja wojennogo iskusstwa T. II. Moskwa—Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Wojennaja Akadiemja imieni M. W. Frunze, Str. 619—C. B. W. sygn. 112.090/II.*

Drugi tom pracy profesora rosyjskiej Akademji Wojskowej Swieczina poświęcony jest wojnom drugiej połowy XIX wieku. Autor wychodzi z założenia, że każde pokolenie posiada odpowiadające swoim potrzebom pojmowanie rzeczywistości historycznej i że całokształt dziejów winien być każdorazowo przepracowywany zgodnie z tem pojmowaniem. To też prawie wszystkie prace historyczno-wojskowe, pozostawione przez dawną rosyjską literaturę wojskową wojsku sowieckiemu, nie odpowiadają dziś jego potrzebom. Wnioski tych prac są często w zupełnej sprzeczności z obecnemi poglądami, powstaje więc nagląca potrzeba ponownego przepracowania całego materjału.

Swieczin rozpatruje w swej pracy następujące wojny: wschodnią 1853 — 1856, włoską 1859, amerykańską secesyjną, prusko - austrjacką 1866 r., francusko-niemiecką 1870—71 r., rosyjsko-turecką 1877—78 r, angloboerską 1899—1902 r. i rosyjsko-japońską 1904—1905 r.

Rozdział IV poświęcony jest charakterystyce wojska pruskiego w epoce zjednoczenia Niemiec, a rozdział X omawia szukę wojskową na początku XX w.

Wojna i wojennoje iskusstwo w swietie istoriczeskogo matierializma. Sbornik statiej pod obszczej riedakcjej B. Goriewa, Moskwa—Leningrad, 1927, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 206. — C. B. W. sygn. 77.147/II.

Zainteresowanie rewolucjonistów wojną i związanemi z nią zagadnieniami sztuki wojskowej przechodziło przez kilka różnych faz. W pierwszej połowie XIX stulecia, gdy ruch rewolucyjny na zachodzie był silny, zaznacza się ono dość wyraźnie (n. p. Blanqui), później w okresie II międzynarodówki słabnie i zanika prawie zupełnie, aby wreszcie odrodzić się z nową siłą po rewolucji rosyjskiej. W Rosji szereg wybitnych teoretyków marksizmu (n. p. Riazanow) pracuje nad oświetleniem zasadniczych pierwiastków woj-

skowości z punktu widzenia marksizmu. Wynikiem tych zainteresowań marksistów rosyjskich jest powyższa książka, złożona z następujących prac.

Riazanow — Wojskowość i marksizm; Goriew — Wojna jako zjawisko socjalne; Ciffer — Taktyka i technika; Swieczin —Ewolucja teoryj strategicznych (autor rozpatruje tutaj Lloyda, Bülowa, Clausewitza, Jomini'ego, Levala i Schlichtinga); Tuchaczewskij — W sprawie współczesnej strategji; Marx i Engels o wojnie i sztuce wojskowej (wyjątki z pism); Lenin o wojnie w związku z zadaniami rewolucji (wyjątki z pism).

INŻYNIERJA WOJSKOWA I FORTECE

HIRSCHAUER *et* KLEIN, *généraux —Paris en état de défense. Préface de M. le Maréchal Joffre. Paris, 1927, Payot. Str. 412.—C. B. W. sygn. 112.330/II.*

Gen. Hirschauer, będący od 1919 roku w stanie spoczynku, na początku wojny światowej był szefem sztabu Obrony Paryża i szefem inżynierji paryskiego obozu warownego, gen. Klein zaś był w tym czasie jego zastępcą.

Książka ta stanowi pracę specjalną, poświęconą organizacji obrony Paryża; autorzy dają zarys historyczny ewolucji idei i stanu ufortyfikowania Paryża od czasu marszałka Vaubana (za panowania Ludwika XIV) aż do chwili wybuchu wojny światowej, poczem szczegółowo opisują prace koło postawienia obozu warownego Paryża w stan gotowości obronnej, wykonywane pod ich kierownictwem w ciągu pierwszych kilku tygodni wojny w 1914 r.

Pracę swoją autorzy oparli na własnych wspomnieniach i spostrzeżeniach, na wspomnieniach swych najbliższych współpracowników, oraz na urzędowych materjałach archiwalnych Podkreślają oni niedostateczną organizację obronną Paryża na początku wojny, wielkie trudności, jakie nastręczało konieczne wobec tego improwizowanie obrony obozu warownego w okresie mobilizacji i walk, przytem w terminie 2-tygodniowym i na rozciągłości 160 klm., oraz wpływ, jaki wykonanie tych prac miało na zwycięski wynik bitew nad Ourcq i nad Marną.

Książka ma na celu wykazanie znaczenia inżynierji wojskowej w przygotowaniu nowoczesnych twierdz do obrony i należycie uregulowanych stosunków między dowódcą twierdzy a fachowym kierownictwem prac, ponadto zaś podkreślenie konieczności wykonywania podobnych prac już w czasie pokoju, żeby uniknąć improwizacji ich podczas wojny.

Zaopatrzona jest w przedmowę marszałka Joffre'a i zawiera liczne szkice, fotografje, dane statystyczne oraz tekst rozkazu gen. Gallieni'ego.

Jest to praca fachowa, stanowiąca źródło miarodajne dla historji organizacji obronnej Paryża.

SCHROETER J. *Gen. — Die Bedeutung der Landesbefestigungen im Weltkriege. Schweidnitz, 1927, Selbstverlag. Str.. 39, 1 mapa.—C. B. W. sygn. 35.899/II.*

Generał Schroeter jest autorem dwóch jeszcze przed wojną wydanych prac z zakresu fortyfikacyj, a mianowicie: *Die Festung in der heutigen Kriegsführung. III. Aufl. 1910*, oraz *Die Bedeutung der Festungen in der grossen Kriegsführung auf Grundlage der Moltkeschen Operationsentwürfe. Berlin, 1904, Mittler.* W pracach tych podnosił autor, że od fortec uzależnione jest ugrupowanie sił obu stron i wybór kierunku natarcia przez nacierającego. Fortece stanowią też strategiczną osłonę boków, a jako zaryglowanie dróg i osłona tyłowych połączeń utrudniają i opóźniają posuwanie się nieprzyjaciela, zmuszając go do obchodzenia albo do cernowania lub nawet do krwawych wysiłków przy zdobywaniu.

Autor dochodzi do wniosku, że te jego tezy potwierdziła zasadniczo wojna światowa i że niektóre nawet uczyniła kanonem, jak to, że fortece mają przedewszystkiem defensywne znaczenie, jako zasłony przed wdarciem się nieprzyjaciela do kraju, i że tylko pograniczne fortece mogą mieć charakter ofensywny, jako bazy dla wypadu w kraj nieprzyjacielski.

Celem udowodnienia swej tezy przechodzi autor dzieje fortec w czasie wojny światowej, a to w Niemczech, Belgji, Francji, Rosji, Austrji, Włoszech, Rumunji, Serbji, Czarnogórzu i Turcji.

Do pracy dołącza autor mapę z wykreślonemi fortecami głównych państw walczących.

NAUKA O BRONI.

ZIMMERMANN, *Hptm. — Der Sicherheitsdienst beim Schiessen im Reichsheer für alle Waffen. Charlottenburg, 1927, Offene Worte. Str. 114, 10 szkiców. — C. B. W. sygn. 112.040/II.*

Książka ta opiera się na praktyce instruktora artyleryjskiej szkoły strzelniczej i omawia środki zapobiegawcze, jakie, zdaniem autora, stosować należy przy ostrem strzelaniu, przy strzelaniu ćwiczebnem, przy użyciu sygnalizacyjnej amunicji, przy użyciu działka piechoty i przy rzucaniu ostrych granatów ręcznych. Uwagi autora nie stanowią skrótu przepisów ani też nie zmierzają do zastąpienia dotychczasowych wskazówek, co do przestrzegania środków bezpieczeństwa przy użyciu broni palnej. Autor zamierza tylko przyczynić się do zapobieżenia nieszczęśliwym wypadkom oraz ułatwić przygotowanie trafnie urządzonych ćwiczeń strzelniczych, a zarazem uczynić ze swej książki rodzaj poradnika i podręcznika dla prowadzących ćwiczenia strzelnicze.

Książka rozpada się na następujące rozdziały: 1) Uwagi ogólne; 2) Środki bezpieczeństwa przy strzelaniu na strzelnicach; 3) Środki ochronne przy strzelaniu w terenie; 4) Strzelanie z broni ręcznej na garnizonowych strzelnicach; 5) Środki ochronne przy strzelaniu sygnalizacyjnem i przy rzucaniu ręcznemi granatami.

Fachowa krytyka niemiecka przyjęła tę pracę życzliwie.

Rukowodstwo dla komandnogo sostawa po obraszczeniju i polzowaniju ogniemiotami. Moskwa—Leningrad, 1927, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 78—C. B. W. sygn. 77.089/1.

Instrukcja zawiera opis sprzętu oraz zastosowania bojowego 3 typów miotaczy ognia używanych w wojsku sowieckiem. Są to: okopowy i tornistrowy miotacze ognia „T" (system inżyniera Towarnickiego), z których ciecz płonąca wyrzucana jest ściśniętem powietrzem oraz miotacz ognia „S P.S." (systemu inżynierów Strandena, Powarnina i Stolicy). Ten ostatni wyrzuca swój ładunek za pomocą naboju specjalnego materjału wybuchowego.

GEOGRAFJA

HAUSHOFER KARL, *Dr. Prof.—Geopolitik des Pazifischen Ozeans. Studien über die Wechselbeziehungen zwischen Geographie und Geschichte. Berlin, 1928, Vowinckel. Str. XII, 477. — C. B. W. sygn. 112.446/II.*

Dzieło Haushofera poświęcone jest tak aktualnemu dziś zagadnieniu polityki azjatyckiej, którą ostatnie wypadki w Chinach, Japonji oraz niedoszłe do skutku konferencje w sprawie ograniczenia zbrojeń na morzu wysunęły na czoło zagadnień polityki światowej. Wśród licznej literatury rosyjskiej, francuskiej, angielskiej i niemieckiej, poświęconej tej kwestji, dzieło Haushofera zajmuje poważne miejsce, o czem świadczy już choćby drugie w krótkim czasie wydanie tej książki. Autor omawia następujące zagadnienia: 1) Czy istnieje polityka Pacyfiku; 2) Obraz powierzchni Pacyfiku, jego granice i położenie; 3) Zasadnicze rysy Pacyfiku; 4) Historyczna ewolucja świadomości znaczenia Pacyfiku; 5) Rasy; 6) Pacyfik jako teren wędrówek, powstanie ludów i państw wyspiarskich. 7) Socjologja Pacyfiku. 8) Najazd rasy białej, 9) Zmiany obrazu świata pod wpływem Pacyfiku w zakresie kultury świata, polityki światowej i gospodarki; 10) Północna krawędź; 11) Zapora Kordyljerów; 12) Wybrzeże Azji Wschodniej; 13) Południowe wybrzeże i Australazja; 14) Główne drogi wodne i ideologja polityki Pacyfiku; 15) Przybrzeżna komunikacja i wielka komunikacja. 16) Imperjum Pacyfiku i idea samostanowienia; 17) Usadowienie się światowego handlu na Pacyfiku; 18) Znaczenie przestrzeni Pacyfiku, zmiana wartości wysp i terenów; 19) Polityka osadnicza wybrzeży Pacyfiku; 20) Gospodarczo-geograficzne właściwości Pacyfiku;

21) Znaczenie geografji kultury Pacyfiku dla polityki światowej; 22) Znaczenie geografji obronnej Pacyfiku; 23) Światowa polityka Pacyfiku w latach 1924 — 1928.

Prócz tego zaopatrzono dzieło w obfitą bibljografję literatury, poruszającej to zagadnienie oraz w szereg map.

ARSLAN — *Sowriemiennaja Turcija. Moskwa, 1923. „Krasnaja Now“. Str. 68 i mapa. — C. B. W. sygn. 68.504/II.*

Jest to popularny zarys dzisiejszego stanu Turcji na tle jej warunków rozwojowych. Pisany z komunistycznego punktu widzenia oświetla przedewszystkiem te zagadnienia ekonomiczne i społeczne, których wyjaśnienie jest konieczne dla wysnuwania horoskopów, co do form, jakie przyjmie ruch rewolucyjny w Turcji. Autor porusza następujące zagadnienia: I Przeszłość Turcji; II Początki rewolucji społecznej w Europie i początki ruchów wyzwoleńczych na Wschodzie; III Współczesny stan i rozwój sił wytwórczych Turcji; IV Stosunki społeczne i klasowe oraz ugrupowania polityczne; V Rząd Kemala-paszy i jego polityka wewnętrzna i zagraniczna; VI Rozwój ruchu robotniczego i zawodowego w Turcji; VII Komunistyczna partja Turcji, jej utworzenie i taktyka; VIII Dzisiejszy stan walki wyzwoleńczej; IX Poglądy komunistycznej partji Turcji na dzisiejszy stan kraju, perspektywy klasowej i narodowo - rewolucyjnej walki.

PRAWO, NAUKI SPOŁECZNE, FINANSE, POLITYKA I PUBLICYSTYKA.

MICKIEWICZ—KAPSUKAS W.—*Faszistskij pierieworot w Litwie. Moskwa, 1927, Izdanije C. K, Mieždunarodnoj Organizacii Pomoszczi Borcam Riewolucii S. S. S. R. Str. 30 — C. B. W. sygn. 77.099/I.*

Broszura znanego komunisty litewskiego, wydana przez Centralny Komitet Międzynarodowej Organizacji Pomocy Bojownikom Rewolucji, poświęcona jest kowieńskiemu zamachowi stanu w grudniu 1926 r. Autor podzielił ją na 2 części. Pierwsza zatytułowana „Faszystowski przewrót na Litwie“ zawiera: 1) Ogólne wiadomości o Litwie; 2) Faszyzm na Litwie; 3) Program faszystów litewskich. Część druga, p. t. „Pierwsze ofiary katów litewskich“, mówi o działaczach komunistycznych rozstrzelanych dn. 27 XII 1926 r. w Kownie (Karol Pożeła, Józef Greifenberger, Kazis Gedris i Rafael Czarny.

MOHR PAUL. — *Konstantinopol und die Meerengenfrage. Berlin, 1927, Mittler. Str. 40. — C. B. W. sygn. 35.861/II.*

Praca Mohra stanowi 178 zeszyt wydawnictwa „Meereskunde“. Jest to popularne, lecz dosyć dokładne, ujęcie doniosłego dla międzynarodowej polityki zagadnienia t. zw. Cieśnin Konstantynopolitańskich. Autor uwydatnia trafnie główne rysy rosyjskiej polityki czarnomorskiej i rywalizację z Rosją Anglji, która krzyżuje stale zakusy Rosji z obawy przed jej dalszemi planami persko- indyjskiemi. Fakty zgromadzone przez autora obejmują okres czasu od w. XV aż do traktatu lozańskiego z dn. 24 lipca 1923 r.

LUDENDORFF ERICH — *Die überstaatlichen Mächte im letzten Jahre des Weltkrieges. Leipzig, 1927, Weicher. Str. 24 — C. B. W. sygn. 35.897/II.*

Broszurka gen. Ludendorffa stanowi odbitkę z Hearst-Presse, nosi też wszystkie cechy artykułu publicystycznego. Teza artykułu brzmi: Entente była wykonawczynią woli Watykanu i żydowsko-masońskiej potęgi, które uważały zniszczenie siły niemieckiej za pierwszy krok do osiągnięcia swych daleko zakreślonych celów politycznych. Pozatem zawiera broszura w skróceniu podany przebieg najważniejszych zdarzeń wojennych począwszy od sierpnia 1916 r. tj. od chwili objęcia naczelnego dowództwa przez Hindenburga i Ludendorffa. Zarys ten nie odbiega niczem od poglądów podanych przez autora

w jego „Kriegserinnerungen" (Berlin, 1920, Mittler. — C. B. W. sygn. 9.385/II), a różni się tylko pewną kurtuazją wobec przeciwników.

BUCHARIN N. — *Kapitalisticzeskaja stabilizacija i proletarskaija riewolucija. Moskwa — Leningrad, 1927, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Str. 347.*

Książka składa się z 2 referatów prezesa III międzynarodówki, wygłoszonych na VII plenum komitetu wykonawczego Kominternu. W pierwszym referacie, zatytułowanym „Stabilizacja kapitalizmu i rewolucja proletarjacka", Bucharin stara się wykazać, że obecna stabilizacja kapitalizmu, a więc co zatem idzie zażegnanie możliwości rewolucji, jest tylko chwilowem zjawiskiem, gdyż ustawiczny wzrost imperjalizmu państw kapitalistycznych musi doprowadzić do nowej wojny, której następstwem będzie światowa rewolucja proletarjacka Drugi referat, p.t. „Sytuacja międzynarodowa i zadania kominternu", omawia kierunki, w jakich w związku z wytworzoną obecnie sytuacją powinny iść prace III międzynarodówki.

Po dyskusji nad temi referatami, Bucharin raz jeszcze zabrał głos, reasumując jej wyniki.

Na końcu podane są wnioski przyjęte przez plenum egzekutywy w związku z referatami Bucharina.

STALIN J. — *O Leninie i leninizmie. Leningrad, 1924, „Priboj". Str. 142 — C. B. W. sygn. 65.006/I.*

Książka składa się z mowy, poświęconej pamięci Lenina, którą Stalin wygłosił na akademji leninowskiej, urządzonej 24. I. 1924 r. przez słuchaczy szkół wojskowych, oraz jego wykładów w Swierdłowskim uniwerstytecie komunistycznym. W wykładach tych Stalin omawia następujące zagadnienia: I Historyczne podstawy leninizmu; II Metoda; III Teorja; IV Dyktatura proletarjatu; V Kwestja chłopska; VI Sprawa narodowościowa; VII Strategja i taktyka; VIII Partja; IX Stylowość pracy.

ŁUNACZARSKIJ A. — *Idiealizm i matierjalizm. Kultura burżuaznaja, pieriechodnaja i socjalisticzeskaja. Moskwa — Leningrad, 1924, „Krasnaja Now". Str. 209.*

Książka składa się z 2 części: pierwsza p. t. „Idealizm i materjalizm", to odczyt, wygłoszony przez ludowego komisarza oświaty Z. S. S. R. kilkakrotnie w Moskwie, Leningradzie i na prowincji, druga zaś, poświęcona zagadnieniu burżuazyjnej i proletarjackiej kultury, złożona jest z szeregu szkiców, drukowanych już uprzednio w różnych czasopismach. Są to: Kultura w epoce kapitalistycznej; Kulturalne zadania klasy robotniczej; Klasa robotnicza i kultura; Problemat kultury socjalistycznej; Kultura proletarjacka; Jeszcze w sprawie kultury; Kultura w R. S. F. S. R.; Rewolucja i kultura w Rosji; Nowy Rosjanin; L. D. Trockij o kulturze; Kultura burżuazyjna, przejściowa i socjalistyczna.

Jewropiejskije dierżawy i Turcija wo wriemia mirowoj wojny. Konstantinopol i proliwy po siekrietnym dokumientam b. ministierstwa inostrannych dieł. Pod riedakcijej E. A. Adamowa. Moskwa, 1926, Izdanije Litizdata N. K. I. D. Tom I, str. 548; tom II, str. 473.—C. B. W. sygn. 111.770/III.

Jest to historyczno-polityczna publikacja sowieckiego komisarjatu spraw zagranicznych, dotycząca polityki mocarstw w stosunku do Turcji, ze szczególnem uwzględnieniem kwestji Konstantynopola i Cieśnin podczas wojny światowej, a podająca teksty 716 tajnych dokumentów byłego rosyjskiego ministerstwa spraw zagranicznych z lat 1914—1917 (dyplomatyczne pisma, depesze, raporty). Część tych dokumentów dotyczy również polityki rosyjskiej, francuskiej i niemieckiej w stosunku do Polski podczas wojny.

I tom tej pracy zaczyna się od studjum jej redaktora Adamowa (str. 1—154), omawiającego dzieje kwestji Konstantynopola i Cieśnin w przedwojennej i wojennej polityce międzynarodowej i składającego się z następujących

rozdziałów: I — Kwestja Cieśnin w 1908 roku; II — Kryzys 1912—1913 r.; III— Misja Liman von Sandersa; IV — Anglo - francusko - rosyjski front przeciwko Turcji; V — Spotkanie w Konstancy i początek wojny; VI — Koncepcje rządu carskiego w sprawie Konstantynopola i Cieśnin; VII—Pertraktacje między Rosją, Anglją i Francją; VIII—Stosunek Włoch do sprawy Konstantynopola i Cieśnin; IX—Stanowisko Rumunji, Serbji, Japonji i Stanów Zjednoczonych; X—Próby zawarcia oddzielnego pokoju i kwestja Cieśnin; XI—Pertraktacje o opublikowanie porozumienia; XII Kwestja Konstantynopola i Cieśnin w związku z porozumieniem z lutego 1917 r. między Francją a Rosją w sprawie Alzacji i Lotaryngji, oraz zagłębia Saary; XIII—Kwestja Konstantynopola i Cieśnin za rosyjskiego rządu tymczasowego. Pozostałą część I tomu (394 str.) zajmują teksty 364 dokumentów z lat 1914—1917.

II tom zawiera studjum profesora Grimma (str. 1—114), poświęcone politycznej stronie operacyj wojennych, zmierzających do zawładnięcia Cieśninami i Konstantynopolem w 1915—1916 r., a składające się z 4-ch rozdziałów: I—Operacja dardanelska; II—Kwestja zawarcia zawieszenia broni lub pokoju z Turcją i sprawa organizacji tymczasowego zarządu Konstantynopola; III—Ostatni etap; IV—Wnioski. Większa część tomu II (359 str.) zajmują teksty pozostałych 352 dokumentów.

Studja Adamowa i profesora Grimma oparte są zarówno na podanych w tym zbiorze tekstach dokumentów, jak i na całym szeregu urzędowych, półurzędowych i nieurzędowych publikacyj sowieckich, angielskich, francuskich, austrjackich i niemieckich.

Praca ta ma na celu wykazanie, że po utracie przez Rosję roli dominującej na Dalekim Wschodzie na skutek przegrania wojny z Japonją, kwestja cieśnin coraz bardziej wiązała Rosję z Anglją i Francją i podporządkowała politykę rosyjską tym 2 mocarstwom, które nigdy nie życzyły sobie przejścia Konstantynopola i Cieśnin w ręce rosyjskie, a kwestji tej używały wyłącznie jako przynęty dla Rosji.

Stanowi ona źródło miarodajne z uwagi na obszerną dokumentację.

Na końcu każdego tomu znajduje się wykaz dokumentów według zagadnień, na końcu zaś II tomu ponadto indeksy alfabetyczne krajów, zagadnień i osubistości wojskowych oraz politycznych i 1 mapka.

ARSKIJ R. — *Diesiat' let bor'by na choziajstwiennom frontie. Leningrad, 1927, „Priboj“ Str. 158.—C. B. W. sygn. 77.165/1.*

Książka podsumowuje wyniki 10-lecia rządów rewolucyjnych na terytorjum Z. S. S. R. Przyznając się dość szczerze do ciężkiego położenia, w jakiem znajduje się obecnie przemysł rosyjski wskutek znacznego zużycia maszyn, autor jednak jest pełen optymizmu i twierdzi, że chociaż początkowo mogło się zdawać, iż urzeczywistnienie socjalizmu w Rosji jest prawie niemożliwe, to teraz po 10 latach wytężonej pracy, widać już jej wyniki w tym kierunku.

Praca składa się z następujących rozdziałów: I Lata zamętu i walki; II Rolnictwo; III Przemysł; IV Handel wewnętrzny i zagraniczny; V Finanse i obieg pieniężny; VI Umierający i przywrócony do życia Leningrad; VII Rezultaty i perspektywy.

Woprosy kitajskoj riewolucii. T. I. Moskwa—Leningrad, 1927, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo, Nauczno-issledowatielskij Institut Uniwiersitieta imieni Sun-Jat-Sena. Str. 256.

Książka zawiera zbiór materjałów do kwestji robotniczej w Chinach, wydanych pod redakcją Karola Radka.

Składa się ona z następujących prac: Liau—Klasa robotnicza w Chinach; Sherwood — Położenie robotników chińskich; Raporty konsulów angielskich o kwestji robotniczej w Chinach; Musin—Zarys chińskiego ruchu robotniczego; Radek—Zagadnienia rewolucji chińskiej.

Z opublikowanych tutaj materjałów na szczególną uwagę zasługują referat Sherwooda, delegata Y. M. C. A. w Chinach oraz raporty konsulów angielskich w Pekinie, Szanghaju, Nankinie, Han-Kou i t. d., przesyłane ministerjum spraw zagranicznych w Londynie.

SWIATŁOWSKIJ W., *prof. — Oczerki po anarchizmu. Pietierburg, 1922, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Str. 72.*

Broszura daje zarys zasadniczych teoryj anarchistycznych, przeciwstawiając utopijną liberalno - demokratyczną doktrynę anarchizmu klasowemu światopoglądowi marksizmu. Składa się ona z następujących szkiców: I Karol Marx i Maks Stirner; II P. A. Kropotkin i Karol Marx (1. Osobistość Kropotkina; 2. Miejsce Kropotkina w historji anarchizmu; 3. M. A. Bakunin i Karol Marx; 4. Charakterystyka poglądów Kropotkina; 5. Społeczno - ekonomiczny światopogląd Kropotkina); III Nowa literatura o anarchizmie (1917 — 1920 r.). W przeciwieństwie do innych tego rodzaju prac sowieckich, polemizujących z anarchizmem, broszura prof. Swiatłowskiego napisana jest bardzo spokojnie. Najciekawszy jest szkic ostatni, poświęcony rosyjskiej literaturze o anarchizmie z okresu rewolucji.

MIENICKIJ I. — *Raboczeje dwiżenije i socjał - diemokraticzeskoje podpolje Moskwy w wojennyje gody (1914 — 17 gg.). Moskwa, 1923, „Moskowskij Raboczij". Str. 210. — C. B. W. sygn. 69.101/II,*

Praca, wydana przez t. zw. „Istpart" (Komisja po istorii oktiabrskoj riewolucii i R. K. P.), poświęcona jest działalności bolszewickich organizacyj na terenie Moskwy w latach wojny światowej. Autor wykorzystał archiwum ochrany moskiewskiej, znajdujące się obecnie w historyczno - rewolucyjnem archiwum, relacje niektórych uczestników przedstawianych wypadków oraz materjał drukowany.

Książka składa się z następujących rozdziałów: I Rosyjski ruch robotniczy w przededniu wojny; II Nastroje wśród studentów w pierwszych dniach po wypowiedzeniu wojny; III Aresztowanie frakcji robotniczej Dumy Państwa i wpływ tego na nastroje robotników; IV Początki 1915 roku; V Praca w masach; VI Wzrost drożyzny i wzmożenie agitacji; VII Zbieranie sił bolszewickich; VIII Legalna robota partyjna (konferencja w sprawie zwalczania alkoholizmu); IX Niepowodzenia na froncie i wzrost niezadowolenia; X Pogrom niemiecki (mowa o pogromie sklepów niemieckich w Moskwie w dn. 10 i 11 VI 1915 r., spowodowanym niepowodzeniami w Galicji); XI Drożyzna i robotnicy; XII Robotnicy na konferencji w sprawie walki z drożyzną.

Na końcu książki znajdują się aneksy, zawierające informacje o prowokatorach pracujących w ochranie moskiewskiej podczas wojny; raporty szefa ochrany moskiewskiej o konferencji konstytucyjnych demokratów w dn. 19. VII 1915 r., o nastrojach wśród robotników i działalności socjal - demokratów w pierwszych dniach wojny; skład grupy robotniczej na zjeździe w sprawie zwalczania drożyzny (14—16 VII 1915 r.); indeks osób i zagadnień.

Oczeriednyje woprosy finansowoj politiki. Sbornik statiej. Moskwa, 1922, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Str. 120. — C. B. W. sygn. 68.507/II.

W związku z przygotowaniami do reformy waluty sowieckiej, przeprowadzonej w r. 1923, Instytut Badań Ekonomicznych Ludowego Komisarjatu Finansów wydał część referatów, wygłoszonych na posiedzeniach, poświęconych zagadnieniom polityki finansowej. Wydawcy zaznaczają, że poglądy wypowiadane przez autorów poszczególnych referatów w wielu wypadkach różnią się od poglądów na dane zagadnienia oficjalnych kierowników komisarjatu finansów.

Książka składa się z 13 referatów, poruszających 4 zasadnicze zagadnienia: I Obrót pieniężny (J. Eliason — Zagadnienie obrotu pieniężnego; 2. prof. Sokołow — Sprawa waluty jako zagadnienie międzynarodowe i przywrócenie obrotu pieniężnego w Rosji);

II Zagadnienia budżetowe (3. prof. Hensel — W jakiej walucie powinien być układany budżet państwa; 4 Gołowanow — Prace budżetowe Ludowego Komisarjatu Finansów; 5 prof. Szmielew — Budżet lokalny; 6 Fiediajewskij—Budżet lokalny).

III Zasoby budżetowe (7. Zagorskij—Polityka podatkowa; 8. prof. Rafałowicz — O taryfie celnej; 9. prof. Hensel — Możliwości zaciągnięcia pożyczki wewnętrznej w współczesnych warunkach R. S. F. S. R; 10. Woronicz — Przywrócenie kredytu zagranicznego Rosji);

IV Finansowanie gospodarki narodowej (11. Lurie—System instytucyj kredytowych; 12. prof Manujłow—Kredyt w rolnictwie; 13. prof. Den—O środkach odbudowy i rozwoju rolnictwa rosyjskiego).

BOURGEOIS EMILE, *prof.--Manuel historique de politique étrangère. — Tome IV. — La politique mondiale (1878—1919). Empires et nations. Paris, 1926, Belin Frères. Str. VI, 836. — C. B. W. sygn. 26.687/I.*

Autor, profesor historji nowożytnej i współczesnej na uniwersytecie paryskim i w szkole nauk politycznych w Paryżu, członek Instytutu Francuskiego, jest znanym badaczem historycznym.

W swojem gruntownem studjum polityczno-historycznem o charakterze podręcznikowym omawia on całokształt polityki zagranicznej i kolonjalnej mocarstw europejskich oraz pozaeuropejskich w okresie czasu od 1878 do 1919 r.

Książka składa się z następujących rozdziałów: I—Hegemonja Niemiec (Bismarck); II—Po traktacie berlińskim oraz kryzysy wschodnie (1879—1889 r.); III—Beaconsfield i Anglja. Kwestja egipska (1878—1879 r.); IV—Rozwój kolonizacji europejskiej od 1871 do 1887 roku; V Przymierze francusko-rosyjskie (1887 — 1897 r.); VI — Państwo tureckie i polityka Abdul-Hamida II. Kryzysy wschodnie (1889—1908 r); VII Podział świata przy końcu XIX stulecia; VIII—Wilhelm II. Niemcy, Rosja i Francja (1890—1900 r); IX—Wilhelm II i Bülow, rywalizacja francusko-angielska. Polityka francuska Delcassé'go (1900 — 1905); X — Wstęp do kryzysu światowego (Korea i Marokko: 1904 — 1911 r.; kwestja wschodu i Austrji: 1907—1911 r.); XI—Kryzys światowy (1911—1914 r.); XII — Dyplomacja podczas wojny światowej (1914—1918 r); XIII—Cztery zawieszenia broni i traktaty pokojowe 1919 roku.

Autor zużytkował długi szereg francuskich i obcych źródeł urzędowych i opracowań półurzędowych oraz nieurzędowych. Wykaz tych źródeł podany jest na końcu każdego rozdziału.

Starając się być jaknajbardziej bezstronnym i rzeczowym, profesor Bourgeois dochodzi do wniosku, że polityka Francji w omówionym okresie 40 letnim była wybitnie pokojowa.

Jest to źródło miarodajne, stanowiące IV tom pracy polityczno-historycznej tegoż autora, której pierwsze 3 tomy obejmują okres czasu od 1610 do 1878 roku.

Książka zaopatrzona jest w alfabetycznie ułożony indeks wszystkich prawie państw świata omówionych w całem dziele ze wskazaniem tomów i stronic, poruszających poszczególne zagadnienia, dotyczące polityki tych państw.

DE RIDDER ALFRED —*La violation de la neutralité belge et ses avocats. Bruxelles, 1926, A. Dewitt. Str. 325.*

Jest to praca polityczno-historyczna o charakterze polemicznym, w której autor występuje przeciwko propagandzie niemieckiej, usiłującej usprawiedliwić pogwałcenie neutralności Belgji w 1914 roku i w sposób kazuistyczny oraz nie poparty dowodami wykazać, że system obronny Belgji nie był neutralny, gdyż skierowany był przeciwko Niemcom, oraz że Belgja rzekomo zawarła konwencję wojskową z Anglją.

W polemice swej de Ridder powołuje się na przyznanie się rządu niemieckiego do pogwałcenia neutralności Belgji, które to przyznanie się propaganda niemiecka stara się zatuszować, oraz na opinję niemieckich i austrjackich historyków i prawników, którzy potępili metody tej propagandy niemieckiej.

NOGARO B., *prof.* *et* WEIL LUCIEN, *lieut.-col.—La main-d'oeuvre étrangère et coloniale pendant la guerre. <Histoire économique et sociale de la guerre mondiale. Série française. La guerre et le travail.—Publication de la Dotation Carnegie> Paris, 1926, Les Presses Universitaires de France. Str. XII, 64 i 15.—C.B.W. sygn. 32.671/II.*

Profesor uniwersytetu paryskiego Nogaro i ppłk. Weil podczas wojny światowej brali udział w opracowaniu środków, mających na celu użycie we Francji roboczych sił cudzoziemskich.

Książka ich stanowi studjum specjalne z zakresu historji wojny światowej, poświęcone rekrutacji i zatrudnieniu robotników zagranicznych (zwłaszcza chińskich) i kolonjalnych we francuskim przemyśle wojennym. Omawia sposób zakontraktowania tych robotników, administrowania nimi, ich podział i wydajność, kontrakty z przedsiębiorcami, podaje dane statystyczne.

Autorzy podkreślają rezultaty osiągnięte przy podziale kompetencyj ministerstw wojny i rolnictwa, oraz wpływ doświadczenia wojennego na politykę emigracyjną Francji.

Praca ta wchodzi w skład cyklu wydawnictw fundacji Carnegie'go, poświęconych ekonomicznej i społecznej historji wojny światowej.

Oparta jest na źródłach urzędowych i doświadczeniach autorów.

MARYNARKA.

CANGARDEL HENRI — *La marine marchande française et la guerre <Histoire économique et sociale de la guerre mondiale. Série française. — Publication de la Dodation Carnegie>. Paris, 1927, Les Presses Universitaires de France. Str. XII, 197.—C. B. W. sygn. 112.523/II.*

Autor podczas wojny światowej był dyrektorem transportów morskich w komisarjacie generalnym-francusko amerykańskich spraw wojennych, obecnie stoi na czele administracji rezerw marynarki francuskiej.

Książka jego stanowi monografję z zakresu historji wojny światowej, poświęconą działalności transportowej francuskiej marynarki handlowej podczas wojny, oraz zmianom, jakie w tym okresie przechodziła francuska organizacja transportów morskich. Omawia ona okres przygotowawczy i transporty morskie na początku wojny światowej, politykę francuskiego ministerjum wojny w zakresie transportów morskich, rekwizycje francuskiej floty handlowej, utworzenie podsekretarjatu stanu do spraw transportów morskich, działalność transportów morskich w poszczególnych okresach wojny, oraz środki odbudowy floty handlowej, systematycznie niszczonej przez niemieckie łodzie podwodne,

Jako materjał do tej monografji posłużyły francuskie źródła urzędowe, spostrzeżenia własne autora, oraz literatura przedmiotu.

Celem jej jest wykazanie trudności, z jakiemi walczyć musiała francuska marynarka handlowa w ciągu wojny, oraz wielkich wysiłków jej w kierunku jak najlepszego rozwiązania żywotnych interesów kraju.

Książka zawiera liczne dane statystyczne, wykaz bibljografji, indeks alfabetyczny zagadnień, nazwisk i statków, oraz teksty zarządzeń władz francuskich, ustaw i raportów urzędowych.

Monografja ta wchodzi w skład cyklu wydawnictw fundacji Carnegi'ego, poświęconych gospodarczej i społecznej historji wojny światowej, do której stanowi przyczynek miarodajny.

HURLEY EDWARD H. — *The bridge to France. The inside history of the wartime Shipping Board. Philadelphia, 1927, J. B. Lippincott. Str. XIII, 338.*

Autor od 1916 roku był prezesem amerykańskiego wydziału transportów morskich i towarzystwa budowy okrętów.

Książka jego jest monografją specjalną z zakresu historji wojny światowej, poświęconą dziejom powstania i działalności powyższych 2-ch instytu-

cyj od 1916 roku, ze szczególnem uwzględnieniem okresu udziału Stanów Zjednoczonych w wojnie i wzmożonego przewozu wojsk amerykańskich do Francji.

Źródłowa ta praca podaje liczne zestawienia statystyczne, oraz szczegóły techniczne i wykazuje, jakie trudności napotykała i jakiego wysiłku dokonała marynarka handlowa Stanów Zjednoczonych podczas wojny światowej.

Jest to przyczynek poważny do studjów nad tą stroną wojny.

HISTORJA.

HENDRICK J. BURTON. —*La vie et la correspondance de Walter H. Page, ambassadeur des Etats-Unis à Londres de 1913 à 1918. Traduction française par Louis-Paul Alaux <Collection de mémoires, études et documents pour servir à l'histoire de la guerre mondiale>. Paris, 1927, Payot. Str. 839.—C.B.W. sygn. 111.945/II.*

Książka ta, tłumaczona z angielskiego, zawiera życiorys W. H. Page'a, ambasadora Stanów Zjednoczonych w Londynie od 1913 do 1918 r., zmarłego w grudniu 1918 r., oraz korespondencję jego urzędową i prywatną: z prezydentem Wilsonem, płk. House'm, szeregiem osobistości ze świata politycznego i ze swoją rodziną. Poświęcona jest głównym momentom polityki amerykańskiej i europejskiej (zwłaszcza angielskiej) w okresie przedwojennym i podczas wojny światowej, niemieckiej wojnie podwodnej, zagadnieniu wspólnego naczelnego dowództwa wojsk Koalicji, nastrojom amerykańskim, angielskim i francuskim w czasie wojny, okolicznościom przystąpienia Stanów Zjednoczonych do wojny, sprawie posiłków amerykańskich we Francji, oraz roli odegranej przez samego Page'a w polityce zagranicznej Stanów Zjednoczonych i w przyłączeniu się ich do Koalicji.

Praca ta składa się z następujących rozdziałów: I — Dzieciństwo i młodość; II-Dziennikarstwo (1878-1883 r.); III-Człowiek zapomniany; IV-Era Wilsonowska od 1912 r.; V-Anglja przed wojną; VI-Kwestja meksykańska — „polityka" i „zasady" 1913 r.; VII-Kwestja meksykańska — kilka osobistości; VIII--Sława i niesława w Panamie; IX-Ameryka stara się zapobiec wojnie światowej; X-Katastrofa; XI-Anglja w zawierusze wojennej; XII-Neutralność; XIII-Pierwsze niemieckie próby zawarcia pokoju; XIV-Zatopienie „Lusitanii"; XV-Ambasador i prawnicy; XVI-Dnie pochmurne dla Koalicji; XVII-Boże Narodzenie 1915 roku w Anglji; XVIII-Zakłopotany ambasador; XIX-Waszyngton w lecie 1916 roku; XX-„Pokój bez zwycięstwa"; XXI-Stany Zjednoczone w wojnie; XXII-Misja Balfour'a w Ameryce; XXIII-Page jako człowiek; XXIV-Odpoczynek w Saint-Yves; XXV-Posiłki amerykańskie we Francji; XXVI-Ostatnie dni w Anglji; XXVII-Koniec.

Page, gorący rzecznik sprawy Koalicji i wielki przyjaciel Francji oraz Belgji, wywody swoje opiera na własnych wspomnieniach i spostrzeżeniach, oraz na enuncjacjach szeregu osób kompetentnych. Stwierdza on, że Stany Zjednozone usiłowały nie dopuścić do wybuchu wojny, ale że Niemcy, przygotowujące się do niej od 25-ciu lat, stale przeszkadzały ustaleniu się przyjaznych stosunków i arbitrażowi, daje charakterystykę amerykańskich i angielskich mężów stanu, oraz podkreśla wysiłki swoje w kierunku przekonania prezydenta Wilsona o konieczności zerwania stosunków dyplomatycznych z Niemcami.

Książka podaje liczne teksty listów oraz raportów i rozmów Page'a z prezydentem Wilsonem, Rooseveltem, Grey'em, Asquith'em, posłem rosyjskim w Londynie hrabią Benckendorffem, Bonar Law'em, Hoover'em, królem angielskim Jerzym V i innemi osobistościami ze świata politycznego oraz wojskowego.

Stanowi ona przyczynek miarodajny do politycznej historji wojny światowej.

WOLFF THEODORE, *directeur du „Berliner Tageblatt". Le prélude. (Traduit de l'allemand par M. Edmond Dupuydauby, traducteur au ministère des affaires étrangères). Paris, 1926, Payot. Str. 334.—C.B.W. sygn. 111.834/II.*

Autor, były długoletni korespondent paryski dziennika „Berliner Tageblatt", a od 1903 roku jego redaktor naczelny, pozostawał w bliskim kontakcie z najwybitniejszemi osobistościami ze świata politycznego i jest w posiadaniu źródłowych informacyj z zakresu polityki międzynarodowej, oraz jej dziejów zakulisowych.

Książka jest tłomaczeniem jego studjum polityczno-historycznego p. t. „Das Vorspiel", poświęconego stosunkom Niemiec z Anglją, Francją i Rosją przedewszystkiem w okresie czasu od 1900 roku do 1909, mającego stanowić przyczynek do sprawy odpowiedzialności za wybuch wojny światowej.

Wolff poddaje ostrej krytyce politykę Wilhelma II, Bülowa, Hollwega i Tirpitza, wskutek której Niemcy, pozostające do 1900 roku w dobrych stosunkach z Anglją, Francją i Rosją, znalazły się w 1909 roku w zupełnem odosobnieniu, umożliwiwszy powstanie Trójporozumienia. Mimo to jednak autor uważa, że Niemcy nie są jedynymi winowajcami konfliktu światowego, będącego rezultatem wybujałego nacjonalizmu wszystkich państw europejskich, oraz że nasuwa się konieczność rewizji procesu o odpowiedzialność za wojnę.

BAKER RAY STANNARD. — *Wilson and the world settlement. New-York, 1922—1923, Page and Company.—3 tomy.*

Autor był szefem biura prasowego amerykańskiej delegacji na konferencję pokojową i członkiem Najwyższej Rady Ekonomicznej.

Jego praca polityczno—historyczna poświęcona jest polityce Stanów Zjednoczonych pod koniec wojny światowej i w okresie bezpośrednio po wojnie. Omawia usiłowania rządu amerykańskiego oraz prezydenta Wilsona w kierunku rychłego zakończenia wojny i ustalenia zarówno celów wojny, jak i warunków pokoju, zakończone uzyskaniem w dniu 6 października i 4 listopada 1918 roku zgody najpierw Niemiec, a następnie państw koalicji na t. zw. „Czternaście Punktów" Wilsona. Najwięcej miejsca poświęca dziejom konferencji pokojowej i sprawie odszkodowań wojennych.

Baker oparł swoją pracę na papierach osobistych Wilsona, na szeregu urzędowych dokumentów, które przytacza w brzmieniu oryginalnem wraz z adnotacjami na niektórych Wilsona, oraz na własnych wspomnieniach i spostrzeżeniach.

Stwierdza on, że zbyt ogólnikowy charakter programu Wilsona, ujętego w jego „Czternastu punktach", stał się przyczyną rozbieżności poglądów między Stanami Zjednoczonemi a ich sprzymierzeńcami, zwłaszcza Francją, w toku obrad konferencji pokojowej i regulowania sprawy odszkodowań.

Jest to gruntowna praca, stanowiąca wartościowy przyczynek do politycznej historji końcowego okresu wojny światowej i konferencji pokojowej.

FORST-BATTAGLIA OTTO, *Dr.—Stanisław August Poniatowski und der Ausgang des Alten Polenstaates. Berlin, 1927, Paul Franke. Str. 394.—C.B.W. sygn. 112.486/II.*

Pierwsza w języku niemieckim wydana książka o całem panowaniu ostatniego króla polskiego, a więc o dziejach Polski w drugiej połowie XVIII w. jest bezsprzecznie poważnem dziełem naukowem. Autor wyzyskał całą literaturę polską, dotyczącą tej epoki, zapoznał się z francuską i niemiecką literaturą, a przedewszystkiem sięgnął do materjałów rękopiśmiennych, zawartych w polskich i obcych archiwach i bibljotekach; nie zna zdaje się tylko literatury rosyjskiej.

Autor zaczyna swą pracę od ogólnej charakterystyki Polski, jej stosunków społecznych, kulturalnych i gospodarczych, następnie przebiega chronologicznie najważniejsze zdarzenia zarówno ustrojowe jak i polityczne, kończąc je opisem ostatnich chwil życia St. Augusta w Petersburgu.

Całość napisana barwnym językiem i utrzymana w tonie życzliwym dla Stanisława Augusta.

DRIAULT EDOUARD.—*La Grèce et la Grande Guerre.—De la révolution turque au traité de Lausanne (1908 — 1923) <Histoire diplomatique de la Grèce de 1821 à nos jours. Tome V>. Paris, 1926, Les Presses Universitaires de France. Str. XVI, 568.*

Jest to praca polityczno-historyczna, poświęcona sytuacji międzynarodowej i polityce Grecji w okresie 15-letnim od czasu rewolucji tureckiej w 1908 roku do traktatu lozańskiego w 1923 r., ze specjalnem uwzględnieniem okresu wojny światowej i stosunków między Grecją a państwami walczącemi.

Autor, opierający swoją pracę na źródłach urzędowych i wykazujący jak najdalej idącą bezstronność przy ocenie faktów, wysuwa nowy punkt widzenia na zagadnienie polityki greckiej w okresie czasu od 1914 do 1917 roku, które zostało zaciemnione przez propagandę wojenną, a mianowicie stara się on obalić powszechnie panujące dotychczas mniemanie, co do germanofilstwa króla greckiego Konstantego i co do przyczyn zachowywania przez Grecję neutralności, uznanej przez autora za prawnie uzasadnioną na podstawie traktatu grecko-serbskiego z dnia 1 czerwca 1913 r.

Praca ta, będąca wartościowym przyczynkiem do politycznej historji wojny światowej, wykazuje zgodność zasadniczą z analogicznemi pracami: Cosmin'a „L'Entente et la Grèce pendant la grande guerre" (patrz Wojskowe Wiadomości Bibljograficzne t IV N 2 str. 7—8) i Frangulis'a „La Grèce et la crise mondiale" (patrz Wojskowe Wiadomości Bibljograficzne t. III Nr. 2 str 9).

Stanowi ona tom V „Historji dyplomatycznej Grecji od 1821 r. do doby obecnej" (Edouard Driault et Michel Lhéritier „Histoire diplomatique de la Grèce de 1821 à nos jours"), której pierwsze 4 tomy obejmują okres od 1821 do 1908 roku

Lettres des Grands-Ducs à Nicolas II. (Traduit du russe par M. Lichnevsky) <Collection de mémoires, études et documents pour servir à l'histoire de la guerre mondiale>. Paris, 1926, Payot. Str. 267.—C.B.W. sygn. 111.257/II.

Jest to tłumaczony z rosyjskiego zbiór listów wielkich książąt do Mikołaja II, poświęconych przeważnie stosunkom wewnętrznym, sprawom wojskowym i polityce zagranicznej Rosji podczas wojny światowej oraz sytuacji wojennej sprzymierzonych.

Najciekawsze są: 1) listy wielkiego księcia Mikołaja Mikołajewicza, b. naczelnego wodza wojsk rosyjskich w pierwszych 2-ch latach wojny światowej, w których jako dowódca frontu kaukaskiego w 1916 r. przedstawia stan służby tyłów i zaopatrzenia na tym froncie, 2) listy wielkiego księcia Michała Michałowicza, na skutek zawarcia małżeństwa morganatycznego stale przebywającego w Londynie, które są apologją lorda Kitchenera i dotyczą planów ofensywy wojsk sprzymierzonych na froncie zachodnim w 1916 roku, mającej w roku tym zakończyć wojnę, oraz ofensywy Brusiłowa, 3) listy wielkiego księcia Aleksandra Michałowicza z zakresu lotnictwa.

Listy te stwierdzają, że wielcy książęta stale nalegali na Mikołaja II w kierunku wprowadzenia w Rosji reform liberalnych, które zapobiegłyby jej rozkładowi, a tem samem obalają mniemanie o rzekomem przyśpieszeniu upadku monarchji w Rosji przez wielkich książąt.

Wydanie rosyjskie tego zbioru wyszło pod tytułem „Nikołaj II i wielikije kniazja. Rodstwiennyje pisma k posliedniemu cariu", Leningrad—Moskwa 1925 g. — Str. 157.

100—letje wosstanija diekabristow—Sbornik statiej i dokumientow żurnała „Katorga i Ssylka". Moskwa, 1927, Wsiesojuznoje obszczestwo politiczeskich katorżan i ssylno-posielencew. Str. 250.

Książka składa się z szeregu prac, częstokroć pióra wybitnych historyków rosyjskich (n. p. Priesniakow, Tarle), poświęconych powstaniu dekabrystów w związku z niedawnym stuletnim jubileuszem tego powstania.

Rubinstein — Ekonomiczny rozwój Rosji w początkach XIX w. jako podłoże ruchu dekabrystów; Priesniakow — Tajne towarzystwa i społeczno-polityczne poglądy dekabrystów; Skazin — 14 grudzień (st. st.) 1825 r.; Nieczkina — Powstanie Czernigowskiego pułku; Tarle — Wojskowe rewolucje w Europie zachodniej i dekabryści; Streich — Dekabryści w katordze i zesłaniu; Kubałow — Społeczeństwo syberyjskie i dekabryści; — Poeci dekabryści; Brodskij — Dekabryści w literaturze rosyjskiej; Wiera Figner — Żony dekabrystów; Lerner—Z przeszłości rosyjskiej poezji rewolucyjnej; Baura-Berdyczowski Żyd Dawidek Łoszak i pułkownik Pestel; Awł.—Z dalekiej przeszłości (drobiazgi).

MAUROIS ANDRÉ. — *La vie de Disraëli.* (*Vies des hommes illustres. Nr. 8.*) *Paris, 1927, Gellimard. Str. IV, 340.—C.B.W. sygn. 112.113/I.*

Na tle politycznego życia angielskiego i przy uwzględnieniu literatury fachowej, dokumentowego materjału urzędowego oraz źródeł o charakterze prywatnym—daje autor biografję jednej z wybitniejszych postaci politycznych XIX w. i jednej z najgłośniejszych swego czasu postaci angielskich. Życie Disraëlego, lorda Beaconsfielda—to żmudna walka człowieka o temperamencie i usposobieniu niezrównoważonem, a przez to z trudem zdobywającego sympatję otoczenia, z poczuciem obywatelskiem tych czynników, które za państwo i jego politykę odpowiadają, które więc dla talentów Disraëlego musiały odczuwać uznanie. Jeśli idzie o pełne odpowiedzialności stanowisko Disraelego, to wypełniało ono krótki okres czasu, nie pozbawione jednak było pierwszorzędnej doniosłości dyplomatycznego sukcesu, odniesionego podczas kongresu berlińskiego (1878) nad Rosją. Opis też wszystkich okoliczności, związanych z tym faktem historycznym, stanowi centralny punkt tej interesującej treścią i żywo napisanej książki.

PETROFF SULTANE. — *Trente ans à la cour de Bulgarie (1887—1918).— Paris, 1927, Berger—Levrault. Str. 288.*

Pani Petroff z racji swego stanowiska na dworze bułgarskim znała wszystkich mężów stanu Bułgarji i akredytowanych przy tym dworze ambasadorów wielkich mocarstw oraz miała możność obserwowania wpływu każdego z nich na losy tego państwa.

Pamiętniki jej poświęcone są politycznej i dyplomatycznej historji Bułgarji od wstąpienia na tron Ferdynanda do końca wojny światowej (1887—1918 r.). Zawierają one wiele ciekawych i zabawnych szczegółów z dziejów zakulisowych zarówno polityki, jak i życia dworskiego Bułgarji.

PRIBRAM A. F. — *Les traités politiques secrets de l'Autriche—Hongrie. (1879—1914). D'après les documents secrets des Archives d'Etat de Vienne. Tome I. Le secret de la Triple—Alliance. Paris, 1923, A. Costes. Str. 435. — C.B.W sygn. 25.951/II.*

Praca polityczno-historyczna profesora Pribrama poświęcona jest tajnym traktatom politycznym, zawartym przez Austro - Węgry w okresie czasu od 1879 do 1914 roku.

Tłumaczenie francuskie I tomu tego działa obejmuje dzieje rokowań w sprawie traktatów Trójprzymierza i podaje teksty układów Austro - Węgier z państwami europejskiemi i najważniejszych not oraz instrukcyj, dotychczas prawie nieznanych.

Jako materjał posłużyły autorowi akty archiwów państwowych w Wiedniu oraz dokumenty, zawarte w publikacji niemieckiej „Die grosse Politik der europäischen Kabinette".

Książka profesora Pribrama, traktowana rzeczowo i zawierająca szereg cennych szczegółów, stanowi źródło pierwszorzędne.

Następny tom ma obejmować dzieje rokowań między Austro - Węgrami a Rosją, Serbją i Rumunją.

PRINZ MAX VON BADEN — *Erinnerungen und Dokumente. Berlin, 1928, Deutsche Verlags—Anstalt. Str. 699.—C.B.W. sygn. 112.790/II.*

W dziele księcia Maksa przybywa literaturze, dotyczącej wojny światowej, pierwszorzędnej wartości materjał historyczny Jakkolwiek dzieło to powstało z pobudek czysto osobistych, a mianowicie z chęci oczyszczenia się przed opinją niemiecką z zarzutów „pogrążenia" Niemiec w republikę, których nie szczędziła i nie szczędzi ostatniemu kanclerzowi cesarstwa prawica niemiecka oraz prawicowe elementy dawnego wojska niemieckiego—to jednak dzięki ilości wprowadzonego materjału urzędowego oraz pamiętników osób miarodajnych, nabiera ono poważnej wartości objektywnej. Wartość zaś dzieła podnosi jego treść oraz chwila, której jest poświęcone. Główna treść tego dzieła to szeroko, niejednokrotnie z godziny na godzinę kreślony obraz tych wszystkich przeobrażeń, które przebyły Niemcy w ostatnich 3 miesiącach wojny. Autor wprowadza nas przytem za kulisy pracy głównych działaczy i maluje w sposób niezwykle żywy pełne odpowiedzialności, napięcia i tragizmu chwile, posiedzenia i dyskusje, jakie prowadziły te główne osoby. Galerja tych postaci obejmuje osobę Wilhelma II, marsz. Hindenburga, gen. Ludendorffa, gen. Groenera, Eberta, Payera, Erzbergera, Scheidemanna, Noskego. Solfa, Drewsa i t. d., a sprawy dotyczące nie tylko polityki zewnętrznej i nie tylko pertraktacyj w sprawie zawieszenia broni, ale także wewnętrznych stosunków niemieckich, rzucających jaskrawe światło na stosunek dwóch głównych rywalizujących z sobą czynników państwowych, tj. kanclerza i rządu oraz Naczelnego Dowództwa, jak również oświetlających przekształcania się postępowej opinji niemieckiej pod wpływem zaniku odporności frontu. Obok nowego oświetlenia tych głównych problemów — potrąca książka cały szereg drobniejszych dotąd nieznanych szczegółów.

HISTORJA WOJENNA.

KAKURIN N. — *Striatiegiczeskij oczerk graždanskoj wojny. Moskwa—Leningrad, 1926, Gosudarstwiennoje Wojennoje Izdatielstwo. Str. 160 i atlas z 23 szkicami.—C.B.W. sygn. 112.492/II.*

Jest to zarys najważniejszych operacyj rosyjskiej wojny domowej. Autor główną uwagę skierował na wydobycie z każdej przedstawianej operacji myśli przewodniej, sposobu wykonania oraz skutków jakie wywołała.

Przebieg działań wojennych omówiony jest o tyle, ile jest potrzebne dla zrozumienia ich rozwoju

Książka składa się ze wstępu, w którym Kakurin charakteryzuje wewnętrzną i zagraniczną sytuację polityczną stron walczących oraz z 9 rozdziałów:

I Teatr działań wojennych i siły przeciwników; II Eszelonowy okres walk (jest to zima 1917/18 r, kiedy nie było jeszcze żadnych określonych frontów bojowych); III Interwencja koalicji i utworzenie się frontów wojny domowej; IV Kampanja zimowa 1918/19 r. na południowym, północno - kaukaskim i ukraińskich frontach; V Zimowa i wiosenna kampanja 1918/19 r. na frontach zachodnim, południowym i wschodnim; VI Letnia kampanja 1919 r, na frontach południowym, zachodnim i północnym; VII Kampanja 1919 r. na froncie wschodnim i zlikwidowanie tego frontu; VIII Jesienna kampanja 1919 r. na frontach południowym i zachodnim; IX Likwidacja frontu południowego zimą 1919/20 r. Kampanja 1920 r. w północnej Taurydzie i na Krymie.

KIRCH P., *Dr. Privatdozent.—Krieg und Verwaltung in Serbien und Mazedonien 1916—1918. Stuttgart, 1923, Kohlhammer. Str. VIII, 179 i 3 mapy.—C.B.W. sygn. 112.475/II.*

Autor, docent uniwersytetu w Bonn, doktór filozofji, pułkownik i szef sztabu 11 armji w Macedonji — daje w swej książce obraz ope-

racji i administracji wojskowej niemieckiej w latach 1916 — 1918 w Serbji i Macedonji, ponadto rozpatruje przyczyny załamania się frontu macedońskiego i przebieg odwrotu 11 armji. Materjały do swej pracy zaczerpnął autor z archiwum b. generał - gubernatorstwa austrjackiego w Serbji oraz z wojennego archiwum niemieckiego, a nadto uwzględnił szeroko źródła i literaturę serbską, bułgarską i francuską. Wywody swoje grupuje autor w 10 rozdziałach: I. Polityczne i wojskowe położenie na Bałkanach w latach 1914—1918; II. Wojskowo - geograficzny i gospodarczo - geograficzny opis kraju. III; Administracyjne tereny Serbji i Macedonji; IV. Komunikacje; V. Rolnictwo, leśnictwo i gospodarcze przedsiębiorstwa; VI. Górnictwo; VII. Służba w etapach; VIII. Rozbicie frontu macedońskiego i przyczyny tego rozbicia; IX. Odwrót 11 armji z Macedonji w jesieni 1918 r.; X. Résumé.

PAWŁOWICZ M. — *Itogi mirowoj wojny. Izdanije wtoroje dopołniennoje i pierierabotannoje. Moskwa, 1927. „Moskowskij Raboczij". Str. 233.—C.B.W. sygn. 66.467/I.*

Książka ta, poświęcona zagadnieniom związanym z wynikami wojny światowej, składa się z szeregu szkiców, które już uprzednio były drukowane bądź w „Izwiestjach", bądź jako wstępy do różnych książek.

Wydanie II składa się z 15 rozdziałów: I Wojna światowa i żniwo śmierci; II Koszty wojny; III Wydatki wojenne; IV Wojna i finanse Rosji; V Bankructwo państwowe Rosji; VI Wojna i obieg banknotów w Rosji; VII Francja. Wojna i finanse. Sprawa aprowizacyjna we Francji podczas wojny; VIII Wielka Brytanja; IX Austro - Węgry. Sytuacja finansowa. Kryzys aprowizacyjny; X Niemcy. Finansowe i ekonomiczne położenie Niemiec według tajnych materjałów rosyjskiego ministerjum przemysłu i handlu. Kryzys przemysłowy w Niemczech. Wojna i przemysł; XI Włochy; XII Sprzymierzeńcy państw Entente'y. Kraje neutralne Rola złota w wojnie światowej; XIII Wojna światowa i głód; XIV Pisarze burżuazyjni o wojnie i jej skutkach; XV Przyszła wojna (poglądy Lenina).

ASTOUIN *lieut.-col.—Aigles, étendards et campagnes du train des équipages militaires de 1807 à 1926. Aperçu historique. Préface du général Guillaumat. Paris, 1926, Berger—Levrault. Str. XI, 168.—C.B.W. sygn. 111.869/II.*

Autor podczas wojny światowej był dowódcą taborów: najpierw korpusu, następnie 1-ej armji francuskiej.

Książka jego zawiera zarys dziejów i roli taborów wojska francuskiego od chwili ich powstania w 1807 roku do naszych czasów (1926 r.), oraz ich udziału w wojnie światowej, podczas której tabory brały czynny udział w walkach na froncie zachodnim (nad Izerą w 1914 r., pod Verdun w 1916 r.) i na Galipoli (pod Sedul - Bahr w 1915 r.).

Praca ta, będąca pierwszą historją taborów francuskich, oparta jest na źródłach urzędowych, francuskiej literaturze przedmiotu, oraz wspomnieniach własnych autora. Podaje szereg dokumentów.

Autor postawił sobie za cel wypełnienie dotychczasowej luki w wojskowej historji francuskiej i wykazanie znaczenia taborów dla pomyślnego przeprowadzenia operacyj wojennych oraz zdolności ich do pełnego chwały udziału w walce.

Książka zaopatrzona jest w przedmowę gen. Guillaumat'a i zawiera 20 fotografij.

KOROLKOW G. — *Prasnyszskoje srażenije. Ijul 1915 g. Takticzeskoje issledowanije. Moskwa—Leningrad, 1928 g., Gosudarstwiennoje Izdatielstwo, Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 154.—C.B.W. sygn. 112.419/II.*

Książka Korolkowa jest studjum taktyczno - historycznem, poświęconem bitwie dod Przasnyszem w dniach 13—17 lipca 1915 r. między nacierającą 12-tą armją niemiecką, a 1-szą armją rosyjską.

Składa się z następujących rozdziałów: I—Położenie stron przed rozpoczęciem natarcia niemieckiego; II—Krótki opis pola bitwy; III — Plany stron; IV—Przygotowania do bitwy; V—Umocniona pozycja rosyjska; VI—Pierwszy okres bitwy (13.VII. 15 r.); VII—Drugi okres bitwy (14—16.VII. 15 r.); VIII — Trzeci okres birwy (17.VII. 15 r.); IX—Ogólna konkluzja. Podaje O. de B. 1-ej rosyjskiej i 12-ej niemieckiej armji, oraz 12 szkiców.

Praca ta oparta jest na rosyjskich materjałach archiwalnych i na książce Meyera „Der Durchbruch am Narew".

Celem jej jest wykazanie szkodliwości biernej obrony, która przysporzyła Rosjanom więcej strat w ciągu 5-dniowych walk pod Przasnyszem, niż 12-dniowa aktywna obrona pod Szawlami, oraz podkreślenie błędów i załamywania się koncepcyj podczas ich urzeczywistnienia. Autor wylicza przyczyny sukcesu taktycznego Niemców i niewyzyskania go w kierunku osiągnięcia sukcesu strategicznego.

Studjum to stanowi wartościowy przyczynek do historji działań na froncie wschodnim w lecie 1915 roku.

KOELTZ L., *commandant breveté d'Etat-Major.—La bataille de France (21 mars—5 avril 1918) Paris, 1928, Payot. Str. VIII, 263.—C.B.W. sygn. 112.554/II.*

Książka mjr. Koeltza, znanego francuskiego autora wojskowego, jest studjum operacyjno — historycznem, poświęconem ofensywie niemieckiej na froncie zachodnim od 21 marca do 5 kwietnia 1918 roku, wypadkom poprzedzającym ją na froncie zachodnim (natarcia francuskie i angielskie w październiku 1917 roku, niemiecka konferencja w Mons z dnia 11 listopada 1917 roku, skutki natarcia angielskiego na Cambrai w dniu 20 grudnia 1917 roku) i wschodnim (skutki rozpadnięcia się frontu rosyjskiego), oraz kolejnym decyzjom niemieckim od końca stycznia do końca marca 1918 roku, a opartem na szeregu niemieckich prac i dokumentów.

Składa się z 3-ch następujących części: I—Plan operacyj i jego geneza; II—Przygotowanie bitwy; III — Bitwa Obejmują one 10 rozdziałów. Podane są liczne teksty niemieckich rozkazów, not, meldunków i innych dokumentów wojskowych, dane statystyczne oraz szkice.

Autor stwierdza że wielka „bitwa Francji", którą Ludendorff zamierzał zakończyć wojnę, dała Niemcom sukces tylko taktyczny i stanowiła dla nich fiasco strategiczne, gdyż błąd Ludendorffa w początkowej koncepcji bitwy odbił się na całej kampanji i nie mógł już później być naprawiony, przyczyniając się tem samem do uratowania Francji i jej sprzymierzeńców, wreszcie że sama nazwa tej bitwy jest zasłużona, ponieważ nie tylko odbywała się na terytorjum francuskiem, ale również zaangażowała losy Francji i Paryża, jak we wrześniu 1914 roku

Praca rzeczowa i bezstronna.

DE LUCKNER FELIX, *comte. — Le dernier corsaire (1914—1918). Paris, 1927, Payot. Str. 255.*

Książka ta jest tłumaczeniem z niemieckiego wspomnień osobistych oficera marynarki niemieckiej z czasów wojny światowej.

Autor opisuje w nich bitwę morską z dnia 31 maja 1916 r. pod Jutlandją, w której brał udział na pokładzie pancernika „Kronprinz", swoją działalność pościgową za statkami koalicyjnemi—najpierw na pomocniczym krążowniku „Seeadler", zamaskowanym jako statek norweski „Le Camoe", gdy w ciągu 8 tygodni zatopił 40.000 tonn i wziął do niewoli 263 ludzi (w tem 12 kapitanów okrętów), następnie zaś—po rozbiciu się swego statku—w ciągu 25 dni na łódce z kilkoma ludźmi; schwytanie przez Anglików, ucieczkę, zawładnięcie statkiem i wnowienie swej działalności, wreszcie powtórne ujęcie przez Anglików w grudniu 1917 roku.

Wskazuje na potrzebę dla Niemiec morza i odrodzenie potęgi morskiej.

PIŁSUDSKI JÓZEF. — *Rok 1920. Z powodu książki M. Tuchaczewskiego „Pochód za Wisłę". Wydanie II Z przedmową autora i przypisami. — Warszawa, 1927, Nakładem Instytutu Badań Najnowszej Historji Polskiej. Główna Księgarnia Wojskowa. Str. VII, 378.—C.B.W. sygn. 112.269/II.*

Jest to studjum operacyjno—historyczne Naczelnego Wodza wojska polskiego podczas wojny polsko—bolszewickiej 1918—1920 r., poświęcone kampanji 1920 roku i będące szczegółową analizą krytyczną broszurki sowieckiego dowódcy frontu zachodniego Tuchaczewskiego „Pochod za Wisłu", której tłumaczenie polskie dołączone zostało do tego studjum Marszałek Piłsudski, opierając się na własnych spostrzeżeniach i wspomnieniach, na aktach archiwum Wojskowego Biura Historychnego oraz na szeregu prac sowieckich, poddaje gruntownemu omówieniu rachunek sił obustronnych, rozważania geograficzne Tuchaczewsk ego, jego manewr strategiczny w maju i lipcu 1920 r., sprawę odwodów polskich, bolszewicką ofensywę majową i lipcową, bitwę o Wilno i bitwę warszawską, kontrofensywę polską, polityczną stronę kampanji, sprawę dowodzenia, oraz teorję „taranów na rozległych frontach" Tuchaczewskiego, którego rozumowaniu i ujęciu każdorazowej sytuacji przeciwstawia swoje poglądy i przedstawienie prawdy historycznej.

Podkreśla znaczenie kampanji 1920 roku

Wydanie II książki marszałka Piłsudskiego stanowi niezmieniony przedruk wydania z 1924 r., uzupełniony obecnie szeregiem b. gruntownych i ciekawych przypisów, które dotyczą strony bolszewickiej i zostały zestawione przez Wojskowe Biuro Historybzne na podstawie aktów i opracowań sowieckich. Książka zawiera liczne szkice.

ELLISON GERALD *sir, lieut. gen.—The perils of amateur strategy as exemplified by the attack on the Dardanelles fortress in 1915. With a prefatory note by the Right Hon. Viscount Esher. London, 1926, Longmans—Green, Str. XXVI, 152.*

Autor, generał wojska angielskiego, w 1915 roku był w sztabie dowództwa śródziemnomorskich sił ekspedycyjnych.

Książka jego jest studjum polityczno—historycznem i operacyjno—historycznem, poświęconem koncepcji wyprawy na Dardanele w 1915 roku i przyczynom jej niepowodzenia, a będącem surową krytyką ingerencji polityków, z ministrem marynarki Winstonem Churchillem na czele, w sprawy prowadzenia wojny.

Praca oparta jest na źródłach urzędowych (między innemi na raporcie komisji śledczej w sprawie wyprawy dardanelskiej), na literaturze przedmiotu (Winston Churchill „The World crisis", pamiętniki lorda Fishera), oraz na opinjach fachowców—wyższych oficerów armji i marynarki angielskiej - powoływanych podczas wojny światowej do angielskiej Wyższej Rady Wojennej.

Autor stara się wykazać, że wyprawa dardanelska powinna była pozostać operacją wyłącznie morską, oraz że zupełne pomijanie przez polityków opinji fachowców morskich i wojskowych, rozgłos dany tej operacji i brak ścisłej łączności między poszczególnemi działami służby, pociągnęły za sobą fiasco kampanji. Stwierdziwszy, że wyprawa na Dardanele stanowiła tryumf dyletantyzmu strategicznego polityków nad kompetencją fachowców w sprawach wojny, gen. Ellison dochodzi do wniosku, że należy jak najbardziej ograniczać wpływ polityki na prowadzenie wojny.

Pomimo zbytnie uogólnianie przez autora swych wniosków, praca ta stanowi poważny przyczynek do genezy i przebiegu kampanji dardanelskiej.

CALLWELL C. E. *sir, major-general. — Field - marshal sir Henry Wilson. His life and his diary. With a preface by marshal Foch. London, 1927, Cassel. Tom I. Str. XIII, 364; Tom II Str. VII, 390.*

Jest to życiorys marszałka angielskiego H. Wilsona, który podczas wojny światowej zajmował kolejno stanowiska zastępcy szefa sztabu marszałka Frencha, oficera łącznikowego między armją angielską a francuską, dowódcy IV korpusu angielskiego i stałego przedstawiciela Wielkiej Brytanji w Radzie

Najwyższej w Wersalu, brał bardzo wybitny udział w opracowaniu zarówno warunków zawieszenia broni, jak i warunków pokoju, a w 1922 roku został zamordowany przez Irlandczyków. Przed wojną Wilson czynił wysiłki w kierunku osiągnięcia ścisłej łączności wojskowej Wielkiej Brytanji z Francją, przewidując, że w razie wojny Anglja będzie musiała stanąć po stronie Francji. W ciągu ostatnich kilkunastu lat przed wybuchem wojny światowej zwiedzał i skrupulatnie badał przyszły jej teren, za który uważał pogranicze belgijsko - francuskie, a już w 1910 r. wskazywał na Focha, jako na przyszłego naczelnego wodza armji sprzymierzonych w wojnie europejskiej. Podczas wojny okazał się jednym z najwierniejszych angielskich przyjaciół Francji.

Życiorys ten, wydany przez angielskiego gen. Callwella na podstawie dziennika osobistego marszałka Wilsona, z którego przytoczone są najciekawsze wyjątki, obejmuje zarówno przeżycia Wilsona, jak i spostrzeżenia jego z czasów wojny światowej i okresów przedwojennego oraz powojennego. Omówione są w nim sprawy kierownictwa wojny (stosunki między naczelnemi dowództwami angielskiem a francuskiem, narady międzysojusznicze 1915 — 1918 roku, tarcia między Douglas Haig'em a Pétainem i t d.), operacje na froncie zachodnim w różnych okresach wojny, kwestja wyprawy na Dardanele w 1915—1916 roku, sprawa gen. Nivelle'a w 1917 r., stosunki polityczne. Przytoczone są rozmowy Wilsona z francuskimi i angielskimi mężami stanu oraz wyższymi dowódcami.

Dziennik Wilsona zawiera szereg bardzo ostrych, ale nacechowanych szczerością, sądów o kierowniczych osobistościach angielskich (Winston Churchill'u, Lloyd George'u i innych)

Z uwagi na autorytet marszałka Wilsona i marszałka Focha, który pracę tę zaopatrzył w swoją przedmowę, stanowi ona miarodajny przyczynek do historji wojny światowej na froncie zachodnim i wyprawy dardanelskiej

WAVELL A. P., *colonel. — The Palestine campaigns <Campaigns and their lessons. Edited by Major-General sir Charles Callwell>. London, 1928, Constable and Company. Str. XVI, 259. — C.B.W sygn. 112.504/II.*

Praca operacyjno—historyczna płk. Wavell'a, poświęcona kampanji wojsk angielskich (egipskich sił ekspedycyjnych) w Palestynie od 5 listopada 1914 roku, t. j od przystąpienia Turcji do wojny, do 31 października 1918 roku, omawia kolejno: topografję i zarys historyczny palestyńskiego teatru działań, stosunek kampanji do całości wojny światowej, cechy charakterystyczne i organizację armji tureckiej, obronę kanału suezkiego, przejście pustyni Sinai i pierwszą ofensywę w Palestynie, pierwszą, drugą oraz trzecią bitwy pod Gazą, pościg, walki o Jerozolimę i jej zdobycie, sytuację strategiczną i plany w poszczególnych okresach, walki w 1918 roku, ostatnie ofensywy, pochód na Damaszek oraz Aleppo i ich zdobycie, doświadczenia kampanji.

Praca ta oparta jest przedewszystkiem na materjałach archiwalnych sekcji historycznej Komitetu Obrony Imperjum i bibljoteki ministerstwa wojny angielskiego, na opinjach szeregu wyższych oficerów angielskich i na angielskiej, tureckiej oraz niemieckiej literaturze przedmiotu. Wykaz źródeł podany jest na końcu książki.

Autor podkreśla znaczenie manewru ruchowego w tej kampanji, omawia czyny kawalerji i możliwości ciągu silnikowego połączonego z kawalerją i wyciąga wnioski z zakresu strategji i polityki na palestyńskim teatrze działań.

Książka zawiera tablicę chonologiczną kampanji w zestawieniu z wydarzeniami na innych frontach, wykaz bitew, O. de B. egipskich sił ekspedycyjnych, 20 szkiców, oraz indeks alfabetyczny zagadnień, osób i miejscowości w niej omówionych.

Jest to miarodajny przyczynek do historji działań angielskich na wschodzie podczas wojny światowej.

DE TRENTINIAN, *gén. — L'Etat-Major en 1914 et la 7-e division du 4-e Corps (10 août au 22 septembre 1914). Paris, 1927, Fournier. Str. 240. — C B. W. sygn. 111.871/II.*

Autor podczas pierwszych miesięcy wojny światowej był dowódcą 7-ej dywizji piechoty francuskiej.

Pierwsza część studjum organizacyjnego i operacyjno - historycznego gen. de Trentinian poświęcona jest roli francuskich sztabów wyższych dowództw i ich ustosunkowaniu się do dowódców i wojska w 1914 roku, oraz sprawie przygotowania armji francuskiej na początku wojny, będącego obok wysokich zalet Joffre'a, Lanrezaca i Galliéni'ego i bohaterstwa wojsk jednym z czynników zwycięstwa nad Marną. W związku z tem autor analizuje francuskie przedwojenne doktryny Wyższej Szkoły Wojennej, zwłaszcza powstałą w 1913 roku doktrynę bezwzględnej ofensywy, której rezultatem stały się plan XVII, lekceważenie fortyfikacyj i zniesienie fortów na północnej granicy Francji. Poddawszy krytyce metody i przerost znaczenia sztabów francuskich, przypisujących wyłącznie sobie zasługę powodzeń, a wykonawcom winę za niepowodzenia, gen. de Trentinian wykazuje potrzebę zreformowania sztabów tych w kierunku ograniczenia ich do roli należycie przygotowanych do swej pracy pomocników wyższych dowódców, przyczem wymaga nadania tym dowódcom pełni władzy odpowiednio do ich praw i obowiązków.

W drugiej części książki autor dla poparcia swych wywodów omawia działania 7-ej dywizji piechoty (IV korpusu 3-ej armji francuskiej) od 10 sierpnia do 22 wześuia 1914 r. pod Mangiennes i Virton, nad rzeką Ourcq i podczas wyścigu do morza.

Praca ta oparta jest na źródłach urzędowych, na własnych spostrzeżeniach autora oraz na szeregu opracowań autorów wojskowych i cywilnych.

Podane są liczne teksty rozkazów operacyjnych IV korpusu i 3-ej armji francuskiej, szkice i mapy.

THOMAZI A. *capitaine de vaisseau de réserve.—La marine française dans la Grande Guerre (1914—1918). La guerre navale dans la zone des armées du Nord. Préface du Vice-amiral Ronarc'h. Paris, 1925, Payot. Str. 293. — C. B. W. sygn. 27.393/II.*

Komandor Thomazi podczas wojny światowej był szefem sztabu wiceadmirala Ronarc'h'a, dowódcy francuskiej floty kanału La Manche i morza Północnego, który książkę tę zaopatrzył w przedmowę.

Swoją pracę operacyjno - historyczną komandor Thomazi poświęca działaniom i roli francuskiej marynarki wojennej podczas wojny 1914—1918 roku w strefie północnych armij koalicyjnych frontu zachodniego, t. j. w części wschodniej kanału La Manche i w części południowo—zachodniej morza Północnego, oraz jej współdziałaniu z marynarką angielską i wojskami lądowemi.

Książka składa się z następujących rozdziałów: I — Przed wojną; II—Mobilizacja; III — Dwa pierwsze miesiące; IV —Na wybrzeżu belgijskim (październik 1914 r); V—Początek wojny podwodnej (październik-grudzień 1914 r.); VI — Na morzu Północnem (październik-grudzień 1914 r.); VII — Łodzie podwodne w kanale La Manche (1915); VIII — Na wybrzeżu Flandrji; IX—Bombardowanie wybrzeża belgijskiego (1915r.); X – Reorganizacja francuskiego dowództwa morskiego (1915 — 1916r.); XI — Zamknięcie wybrzeża belgijskiego; XII—Pierwsze rejdy torpedowców niemieckich (1916 r.); XIII — Bezwzględna wojna podwodna (1917 r.): XIV — Walka o supremację powietrzną (1917 r.); XV—Projekty desantu w Belgji (1915—1917 r); XVI—Drobne starcia (1917r.); XVII—Zamknięcie Pas - de - Calais (1918 r); XVIII—Zablokowanie Zeebrugge i Ostendy (1918 r); XIX—Ostatnie miesiące (1918 r.); XX—Konkluzje.

Jako materjał posłużyły autorowi francuskie źródła archiwalne i opracowania francuskie, angielskie oraz niemieckie, których wykaz podany jest na końcu książki.

Podkreśla on zasługi marynarki wojennej w zakresie skutecznego zabezpieczenia transportów wojska angielskiego, materjałów wojennych i zaopatrzenia do Francji, oraz rannych i chorych do Anglji pomimo bliskość baz niemieckich, stwierdza potrzebę przygotowania już w czasie pokoju ścisłej współpracy między wojskami lądowemi a marynarką i podaje metody tej współpracy.

Książka zawiera O. de B., wykaz chonologiczny dowódców statków, wykazy statków wyróżnionych i zatopionych, indeksy alfabetyczne statków i osób, oraz 5 map.

Praca ta stanowi przyczynek miarodajny do historji działań marynarki francuskiej u wybrzeży Belgji, Anglji i Francji.

ROGWOLD W. — *Usilennaja razwiedka Markgrabowa 14/1 awgusta 1914 goda. Wlijanije mirnoj podgotowki na bojewyje diejstwija wojsk. Leningrad, 1927, Sztab RKKA. Uprawlienije po issliedowaniju i ispolzowaniju opyta wojn. Str. 47.— C.B.W. sygn. 35.811/II i 75 998/II.*

Broszurka Rogwolda jest studjum taktyczno - historycznem, poświęconem wykonauiu przez kawalerję rosyjską (t. zw. oddział suwalski gen. Hurki) rozpoznania miasteczka Margrabowej w Prusach Wschodnich dnia 14 sierpnia 1914 roku, jako przykładowi wpływu niedociągnięć przygotowania bojowego wojska w czasie pokoju.

Praca oparta jest na rosyjskich materjałach archiwalnych, na wspomnieniach gen. Hurki, organizatora tego rozpoznania, oraz na niemieckich źródłach urzędowych i półurzędowych.

Autor wykazuje, że przez swoją zbytnią ostrożność, z góry powziętą decyzję powrotu do punktu wyjścia bez względu na wynik akcji, oraz przez brak przygotowania oraz inicjatywy dowódców Rosjanie nie wyzyskali swego sukcesu nad słabszymi liczebnie Niemcami, a umożliwiwszy tym ostatnim uniknięcie grożącego im okrążenia, unicestwili sam cel swego rozpoznania, śmiało i dobrze pomyślanego, ale technicznie słabo przygotowanego.

Książka zawiera tekst rozkazu dla oddziału suwalskiego i 2 mapki.

DE NOGALES RAFAEL — *Four years beneath the Crescent. Translated from the Spanish by Muna Lee, With an introduction by Lieutenant—Colonel Edward Davis. New-York. 1926, Ch. Scribner. Str. XIX, 416.*

Autor, obywatel Wenezueli, na początku wojny światowej bezskutecznie ofiarował swe usługi wojskowe armjom koalicyjnym, poczem wstąpił do wojska tureckiego, brał udział w operacjach na poszczególnych frontach tureckich, zwiedził całe państwo tureckie, był świadkiem rzezi w Armenji; zajmował stanowisko generalnego inspektora tureckich sił zbrojnych w Armenji i gubernatora Sinai, pozostając w bliskich stosunkach z tureckim sztabem generalnym.

W swych wspomnieniach osobistych daje on żywy i ciekawy obraz Turcji podczas wojny. Przedstawia ogromny nieład w zaopatrzeniu wojska tureckiego, w organizacji transportów, a nawet w organizacji rzezi, oraz stwierdza, że główny wysiłek Wysokiej Porty w latach 1915—1916 skierowany był przeciwko wrogom wewnętrznym — Ormianom. Podnosi wartość żołnierza i niższych stopni armji tureckiej, paraliżowanej i wyzyskiwanej przez wyższych oficerów z Dżemal-Paszą na czele, oraz przez nieudolnych lub niesumiennych polityków z wszechwładneg komitetu „Jedność i Postęp", siedliska intryg i protekcjonizmu.

Pełen podziwu dla oficerów niemieckich w Turcji, którym zawdzięczała ona opóźnienie swej porażki, ale którzy byli bezsilni wobec zorganizowanego łupiestwa administracji tureckiej, autor dziwi się brakowi inicjatywy Anglików, którzy mieli możność uporania się z wyczerpanemi, wygłodzonemi

i bezbronnemi wojskami tureckiemi i przyśpieszenia o dwa lata upadku Turcji.

Książka ta jest tłumaczeniem angielskiem z oryginału hiszpańskiego. Stanowi wartościowy przyczynek do historji udziału Turcji w wojnie światowej.

MIELIKOW WŁAD. — *Marna 1914 goda — Wisła 1920 goda — Smirna 1922 goda. S 9 czertieżami w tiekstie i 14 schiemami wnie tieksta. Wojennaja Akadiemija RKKA im. M. W. Frunze. Moskwa — Leningrad, 1928 g., Gosudarstwiennoje Izdatieistwo, Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 468.—C B. W sygn. 112 514/II.*

Książka Mielikowa, poświęcona jego towarzyszom bojowym z armij sowieckich zachodniego i południowego frontu podczas kampanji 1920 roku, jest studjum operacyjno—historycznem i politycznem o charakterze propagandowym, omawiającem trzy wielkie bitwy ostatnich czasów: nad Marną w 1914 roku, nad Wisłą w 1920 roku i pod Smyrną w 1922 roku, jako charakterystyczne dla trzech — według podziału autora—rodzajów wojny: „imperjalistycznej" (wojna światowa), „socjalistyczno—rewolucyjnej klasowej z burżuazją szlachecką" (wojna polsko—bolszewicka) i „narodowo — rewolucyjnej, wyzwoleńczej" (grecko—turecka).

Podział książki na części (I — III) i rozdziały (1 — 20) jest następujący; *I Marna*: 1) Konjunktura polityczna i ekonomiczna przed wojną światową; 2) Plany operacyjne Schlieffena, gen. Moltke'go i gen. Joffre'a; 3) Marsz—manewr wojsk niemieckich ku Marnie; 4) Niemieckie naczelne dowództwo przed bitwą nad Marną; 5) Bitwa nad Marną; 6) Wnioski; II część—Wisła: 7) Od Dźwiny i Berezyny do Narwi i Bugu; 8) Sytuacja polityczna i wojskowa przed bitwą nad Wisłą; 9) Od Narwi i Bugu do Wisły; 10) Praca operacyjna naczelnego i frontowego dowództw przed bitwą nad Wisłą; 11) Walki nad Wisłą i początek odwrotu czerwonych armij; 12) Rozwój ofensywy armij polskich na froncie zachodnim; 13) Działania sowieckich armij 12-ej i 1-ej konnej w okresie od 14 sierpnia do 6 września 1920 roku; 14) Wnioski; Część III—Smyrna: rozdziały 15—20, — Ogólna konkluzja.

Pracę swoją autor oparł na sowieckich źródłach archiwalnych (co do wojny polsko — bolszewickiej) i na urzędowych oraz nieurzędowych opracowaniach francuskich, angielskich, niemieckich, polskich i rosyjskich, korzystając ze wskazówek o charakterze operacyjnym profesora historji wojen w sowieckiej Akademji Wojskowej W. F. Nowickiego. Wykaz 121 źródeł podany jest na końcu książki.

Tendencją książki jest wykazanie, że wszelka wojna pozostaje w związku ze stanem socjalno—ekonomicznym, że „leitmotivem" wojen nowoczesnych jest walka klasowa miljonów uciśnionych z garstką wyzyskiwaczy—kapitalistów, którzy ponoszą winę za rozpętanie wojny światowej, oraz że omówione operacje, jako odznaczające się charakterem manewrowym, zbliżają się do przyszłych socjalistycznych wojen klasowych. Wskazawszy na wybitniejsze momenty polityczne, organizacji, kierownictwa i dowództwa w wojnie nowoczesnej, autor podkreśla zwłaszcza ważność pobliskiego teatru działań i studjów operacji nad Wisłą, jako odbytej na terenie przyszłych działań sowieckich, oraz znaczenie rozmowy operacyjnej z dnia 10 sierpnia 1920 r. między Kamieniewem a Tuchaczewskim

Książka zawiera szereg tekstów rozkazów francuskich, niemieckich, polskich i sowieckich, dane statystyczne i 23 szkice.

PRZEMYSŁ I ROLNICTWO.

SCHMITZ HEINRICH, *Dr. — Die Versorgung Deutschlands durch die einheimische Landwirtschaft vor, in und nach dem Kriege. Berlin, 1927, Hoffmann Str. 164.—C.B.W. sygn. 112 471/II.*

Autor zamierza wyjaśnić w swej pracy, jak się przedstawia od czasów przedwojennych wydatność niemieckiej produkcji rolniczej odnośnie potrzeb

narodu niemieckiego. Rozpatruje więc następujące zagadnienia: obszar zajmowany przez uprawę rolną, ilość ludności zajmującą się rolnictwem, wydajność środków roślinnych dla wyżywienia ludzi i zwierząt, wydajność mięsnych środków pożywienia, zaopatrzenia kraju w produkty przetwarzane w środki żywnościowe. Następnie zastanawia się, czy obecnie posiadana powierzchnia rolna jest wystarczającą dla potrzeb kraju oraz rozważa środki, któreby podniosły ilościowo produkcję rolną.

Praca opiera się w całości na danych statystycznych i to przedewszystkiem urzędowego pochodzenia. Autor sięga przytem w swych porównawczych badaniach aż do roku 1878.

Jeśli idzie o zobrazowanie gospodarczych możliwości w zakresie rolniczej samowystarczalności Niemiec — to książka Schmitza posiada poważną wartość.

SZIGALIN G.—*Podgotowka promyszliennosti k wojnie. Moskwa — Leningrad 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 228.—C.B.W sygn. 112.588/II.*

Z doświadczeń wojny światowej wynika, że przygotowania do przyszłej wojny będa musiały objąć oprócz wojska i ewentualnego teatru działań wojennych również wszystkie dziedziny życia gospodarczego państwa. Szigalin omawia w swej pracy zasadnicze posunięcia w dziedzinie przygotowania przemysłu do potrzeb wojny. Pod tem pojęciem autor rozumie nie tylko przygotowanie dziedzin przemysłu pośrednio lub bezpośrednio związanych z obroną państwa, lecz również i tych, które będą przeznaczone do zaspokojenia potrzeb ludności.

Książka składa się ze wstępu i 6 rozdziałów: I Rola przemysłu w prowadzeniu wojny współczesnej; II Podstawowe zadanie przemysłu w dziedzinie przygotowania obrony państwa; III Stan i perspektywy rozwoju przemysłu w związku z zadaniem obrony państwa; IV Środki przygotowania mobilizacji przemysłu dla potrzeb obrony państwa; V Ułożenie ogólnego planu prac przemysłu podczas wojny; VI Kierownictwo zmobilizowanego przemysłu.

SPIS DZIEŁ OMÓWIONYCH.

3. Wojskowe wiadomości bibljograficzne.

SZKOLNICTWO WOJSKOWE.

[illegible]

[illegible]